

**ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ
ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΜΣ ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΝΩΣΙΑΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

«Η ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΠ 2023-2027.ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ».

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια:

ΜΑΡΙΑ ΜΑΡΚΟΥ

ΑΜ: 01247120Μ004

Επιβλέπων Καθηγητής: Μάρκος Παπακωνταντής, Επ. Καθηγητής

ΑΘΗΝΑ 2022

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την παρούσα Διπλωματική Εργασία, ολοκληρώνεται η φοίτησή μου στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Εθνική και Ενωσιακή Διοίκηση» του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Θα ήθελα να ευχαριστήσω τις καθηγήτριες και τους καθηγητές μου, οι οποίες και οι οποίοι σε πρωτόγνωρες και δυσχερείς συνθήκες, υλοποίησαν το διδακτικό τους έργο, το διοικητικό προσωπικό του Τμήματος για όλη την υποστήριξη καθώς και την οικογένεια μου. Ιδιαίτερη αναφορά θα ήθελα να κάνω στο επιβλέποντά μου, καθηγητή κ. Παπακωνσταντή, τόσο για την υποστήριξη και την καθοδήγηση του κατά την διάρκεια της συγγραφής της παρούσης, όσο και για το εξαιρετικό του ήθος και την αστείρευτη προσφορά γνώσεων κατά την φοίτηση μου στο Π.Μ.Σ. Τέλος, ξεχωριστή μνεία και ιδιαίτερες ευχαριστίες στον εκλεκτό συνάδελφο και φίλο Δρ. Στέλιο Αλεξιάδη, για κάθε είδους συμβολή κατά την συγγραφή της παρούσης.

Θα ήθελα να αφιερώσω αυτή την Διπλωματική Εργασία στον σκληρά εργαζόμενο κόσμο της αγροτιάς, γυναίκες και άντρες στην χώρα μας.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	4
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
I. ΑΡΧΙΚΗ ΚΑΠ.....	8
I.1 ΟΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΑΠ.....	9
I.2 ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΕΩΝ.....	18
I.3.ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΩΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΕ.....	19
II. ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΚΑΠ.....	21
II.1.ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ.....	24
III. Η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΗΣ ΕΕ ΚΑΙ ΠΩΣ ΕΠΗΡΕΑΣΕ ΤΗΝ ΚΑΠ.....	26
IV. ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΚΑΠ 2023-2027.....	30
IV.1.Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ 1992-ΤΟ ΣΗΜΕΙΟ ΚΑΜΠΗΣ.....	30
IV.2.Η ΑΤΖΕΝΤΑ 2000.....	30
IV.3.Ο «ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ» ΤΟΥ 2009.....	31
V. ΚΑΠ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ.....	32
V.1.Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΕΟΚ.....	33
V.2.Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ ΤΗΣ ΕΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ.....	33
VI. Η ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2021-2027.....	35
VI.1.ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΝΕΑΣ ΚΑΠ.....	37
VI.2.ΣΤΟΧΟΙ ΝΕΑΣ ΚΑΠ.....	40
VI.3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΣΤΟΧΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	40
VII. ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ ΚΑΠ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2023-2027.....	45
VII.1 Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΙΣ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ.....	52
VII.2. ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	56
VIII.ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ.....	59
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	62
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	64
Η θέση της Ελληνικής Ηγεσίας κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων.....	64
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	70
Α. Ελληνική.....	70
Β. Ξενόγλωσση.....	72
Γ. Αναφορές στο Διαδίκτυο.....	73

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

άρ. άρθρο

ΔΕΤ Διαρθρωτικά Ευρωπαϊκά Ταμεία

Ε Επ Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Ε.Τ.Π.Ε Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων

ΕΓΤΑΑ Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης

ΕΓΤΕ Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων

ΕΓΤΠΕ Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων

ΕΕ Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΕΠ Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη

ΕΚ Ευρωπαϊκή Κοινότητα

ΕΚ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

ΕΟΚ Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

ΕΣ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

ΕΣΣ Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο

ΚΑΠ Κοινή Αγροτική Πολιτική

ΚΓΠ Κοινή Γεωργική Πολιτική

ΧΚΑΕ Κράτη Κεντρική και Ανατολικής Ευρώπης

ΚΜ Κράτη Μέλη

ΚΟΑ Κοινή Οργάνωση των Αγορών

ΜΕΠ Μέγιστες Εγγυημένες Ποσότητες

ΠΔΕ πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο

ΠΟΕ Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου

ΣΓΑ Σύνοδος Γεωργίας και Αλιείας

ΣΔΙΤ Σύμπραξη Δημοσίου Ιδιωτικού Τομέα

ΣΛΕΕ Συνθήκη για την Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΣΣ Στρατηγικά Σχέδια

ΥΠΑΑΤ Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

ΥπΑΑΤ Υπουργοί Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

FEOGA FONDS EUROPEEN D'ORIENTATION DE GARANTIE AGRICOLE

GATT Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου

ha εκτάριο

LEADER Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) ή αλλιώς Κοινή Γεωργική Πολιτική (ΚΓΠ) αποτελεί μια αγροτικής φύσεως πολιτική, η οποία είναι κοινή για τα ΚΜ της ΕΕ. Συγκεκριμένα, ενσωματώνει ένα σύνολο πρωτογενούς και δευτερογενούς ενωσιακής νομοθεσίας που αφορά την γεωργία, κτηνοτροφία και την διακίνηση αγροτικών προϊόντων. Ταυτόχρονα, ρυθμίζει και όλα τα ζητήματα που αναφέρονται, όπως η σταθερότητα των τιμών, η ποιότητα των προϊόντων, η επιλογή προϊόντων, η χρήση του εδάφους και η απασχόληση μα και απασχολησιμότητα στον αγροδιατροφικό κλάδο.¹ Τα προεκτεθέντα υλοποιούνται μέσω μιας πολυδαίδαλης διαδικασίας, στην οποία εμπλέκονται πλήθος οργάνων με αποτέλεσμα να καταλήγει σε έντονη γραφειοκρατία, η οποία έχει ως λογικό αποτέλεσμα, η λειτουργία της ΚΑΠ να καθίσταται δυσχερής.

Η κατανόηση της ΚΑΠ αποτελεί σημαντικό κομμάτι της μελέτης της ΕΕ, η οποία αποτελεί μια από τις κυριότερες πολιτικές που εφαρμόζει η ΕΕ, δεδομένου ότι χρηματοδοτείται από το 50% του προϋπολογισμού της ΕΕ και έχει σημαντικές επιδράσεις στη ζωή και τις δραστηριότητες όχι μόνο του αγροτικού πληθυσμού αλλά όλων των πολιτών της ΕΕ. Λόγω ακριβώς της ιδιαίτερης σημασίας της, η ΚΑΠ αποτέλεσε κατά καιρούς αντικείμενο μεγάλης διαμάχης και δέχθηκε πιέσεις από διάφορες πηγές, οι οποίες οδήγησαν σε σημαντικές αλλαγές-μεταρρυθμίσεις της στην διαδρομή του χρόνου.

Στο πλαίσιο αυτής της εργασίας θα αναλυθούν τα κυριότερα στοιχεία της ΚΑΠ. Πιο συγκεκριμένα, θα παρουσιαστεί η ΚΑΠ στην αρχική της μορφή και στη συνέχεια θα περιγραφούν οι μεταρρυθμίσεις της ΚΑΠ όπου θα γίνει αναφορά τόσο στις βασικές δυνάμεις πίεσης για μεταρρύθμιση στις δύο κυριότερες φάσεις της ΚΑΠ και στις πιο πρόσφατες εξελίξεις που αφορούν τόσο στην ΚΑΠ μα και στην θέση της Ελλάδας σε αυτές τις ενέργειες.

Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στις επιπτώσεις των προτεραιοτήτων της ΚΑΠ για την Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα, θα αναλυθούν οι ειδικοί στόχοι της ΚΑΠ για την Ελλάδα και θα παρουσιασθεί η θέση της στις τρέχουσες διαπραγματεύσεις και μια κριτική επισκόπηση της παρούσας κατάστασης.

¹ <http://www2.aueb.gr/users/milliou/CAP.pdf>

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ανάγκη αύξησης της παραγωγής τροφίμων και της αναδιάρθρωσης της γεωργίας μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, οδήγησε στην θέσπιση της ΚΑΠ καθώς ήταν ιδιαιτέρως έντονες στη μνήμη των καταναλωτών των 6 ιδρυτικών κρατών-μελών της ΕΟΚ οι ελλείψεις τροφίμων λόγω του αιματηρού πολέμου. Η ύπαρξη σταθερής εφοδιαστικής αλυσίδας με οικονομικά προσιτά και ποιοτικά τρόφιμα για τον πληθυσμό της τότε ΕΟΚ, καθώς και του σημαντικού εξαγωγικού όγκου, έθεσαν τις νοηματικές βάσεις για την θέσπιση της κοινής αγροτικής πολιτικής

Όταν οι χώρες της τότε ΕΟΚ αποφάσισαν να αντιμετωπίσουν από κοινού το γεωργικό πρόβλημα με τον καθορισμό της ΚΑΠ, εκκίνησε ένα έργο τεράστιας οικονομικής και οικονομικής σημασίας με κοινωνικές επιπτώσεις. Παρά τις δυσκολίες που αυτό προκάλεσε εξ αρχής, πολλοί παρατηρητές κατατείνουν στο συμπέρασμα ότι η ΚΑΠ πια αποτελεί την πλέον ολοκληρωμένη κοινή πολιτική της ΕΕ.

Ο κύριος σκοπός αυτής της σύντομης ανάλυσης είναι να παρουσιάσει μια επισκόπηση των κυριότερων εξελίξεων της ΚΑΠ και να σκιαγραφήσει τις προοπτικές της μετά την τελευταία σημαντικότερη αναθεώρηση λαβαίνοντας υπόψη τις επιμέρους εξελίξεις του ενωσιακού οικοδομήματος.

I. ΑΡΧΙΚΗ ΚΑΠ

Η Ευρώπη βρέθηκε αντιμέτωπη με την επισιτιστική ανεπάρκεια, ως απόρροια του Β΄ Παγκόσμιου Πόλεμου και κλήθηκε να διασφαλίσει άμεσα σταθερή εξασφάλιση τροφίμων για την κάλυψη των αναγκών του πληθυσμού της σε χαμηλές τιμές δίχως την ανάγκη εισαγωγών από τρίτες χώρες.² Η ΚΑΠ ήταν μία από τις πρώτες κοινές πολιτικές της ΕΟΚ και ξεκίνησε να λειτουργεί το 1962.³ Διαθέτει ένα συνεχώς μειούμενο αλλά ακόμη ένα από τα υψηλότερα μερίδια του κοινού προϋπολογισμού. Η βάση της ΚΑΠ καθορίστηκε επίσημα στα άρ. 39-47 της Συνθήκης της Ρώμης με κύριες συνισταμένες την αύξηση της παραγωγής και της παραγωγικότητας του γεωργικού τομέα, την παροχή ενός δικαίου βιοτικού επιπέδου, την δημιουργία σταθερής αγοράς για τα γεωργικά προϊόντα, την εξασφάλιση του εφοδιασμού με τρόφιμα και την εγγύηση δίκαιων και ανεκτών τιμών τροφίμων για τους καταναλωτές⁴. Οι εν λόγω στόχοι δεν έχουν αντικατασταθεί ούτε έχουν μεταβληθεί ούτε έχουν καταργηθεί κατά τις διαδοχικές μεταρρυθμίσεις της αρχικής Συνθήκης και έως σήμερα συνιστούν μέρος των Συνθηκών, γεγονός που συνιστά έναν δομικό περιορισμό της ΚΑΠ. Μολονότι η ΚΑΠ έχει αναθεωρηθεί αρκετές φορές, συμβαδίζοντας μάλιστα με τις ενωσιακές εξελίξεις, η διατήρηση αυτών των στόχων δεν της έχουν επιτρέψει την ουσιαστική λειτουργία της. Επιπλέον, στο άρ. 34 της ΣΕΚ, θεωρήθηκε ως αναγκαία η δημιουργία μιας Κοινής Οργάνωσης των Αγορών (ΚΟΑ) για την εκπλήρωση των τιθέμενων στόχων, η οποία ανάλογα με τα προϊόντα, είχε είτε τη μορφή κοινών κανόνων ανταγωνισμού είτε τη μορφή υποχρεωτικού συντονισμού των διαφόρων εθνικών οργανώσεων αγοράς είτε τη μορφή ευρωπαϊκής οργάνωσης της αγοράς⁵.

Στη διάσκεψη της Στρέζα (STRESA) της Ιταλίας (Ιούλιος 1958) καθορίστηκαν οι κατευθυντήριες γραμμές που θα ακολουθούσε η ΚΑΠ για να πετύχει τους στόχους που είχαν τεθεί από τη Συνθήκη. Οι κατευθυντήριες γραμμές της ΚΑΠ στο πλαίσιο των στόχων του άρ. 33 καθορίστηκαν από 3 βασικές αρχές.⁶

1- τη δημιουργία ενιαίας αγοράς, ήτοι την ελεύθερη κυκλοφορία των αγροτικών

² Πέζαρος, Η Κοινή Αγροτική Πολιτική: Εξέλιξη και Προοπτικές, «Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική», 2011 εκδ. ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ, τ. 21-22, σελ. 182-198

³ Σαχπεκίδου, Ευρωπαϊκό Δίκαιο, 3η έκδ. Σάκουλα, 2021

⁴ Σπανού, Ελληνική Διοίκηση και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, 2001

⁵ Ρουσιανού, Κοινή Αγροτική Πολιτική και Αγροτική Ανάπτυξη στην Ελλάδα, Πανεπιστήμιο Πατρών, Διπλωματική Εργασία, 2015

⁶ Τζακόστα, Η Νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική στην Ελλάδα Εφαρμογή και Επιπτώσεις, 2010

προϊόντων μέσα στην επικράτεια των ΚΜ και μεταξύ των ΚΜ. Αναλυτικότερα, προβλεπόταν κατάργηση δασμών, εθνικών επιδοτήσεων και λοιπών εμποδίων που αφορούσαν στην διακίνηση των αγροτικών προϊόντων.

2- *Κοινοτική προτίμηση*, ήτοι, η δημιουργία καθεστώτος που εξασφάλιζε το προβάδισμα των κοινοτικών προϊόντων στην κοινοτική αγορά έναντι των προϊόντων των τρίτων χωρών, όταν τα τελευταία προσφέρονται σε πολύ χαμηλές τιμές στη διεθνή αγορά.

3- *Τη χρηματοδοτική/οικονομική αλληλεγγύη*, ήτοι ενιαία οικονομική διαχείριση των δαπανών ως απόρροια μιας κοινής αγροτικής πολιτικής με βάση τους κοινούς πόρους. Προς τούτο, συστάθηκε το 1962 το Ε.Τ.Π.Ε ή το γνωστό ως FEOGA που απορροφά σημαντικό μέρος του κοινοτικού προϋπολογισμού.

Προκειμένου να επιτευχθούν οι παραπάνω αρχές και στόχοι, το 1962, η ΚΑΠ τέθηκε σε εφαρμογή. Ο μηχανισμός παρέμβασης όπως διαμορφώθηκε εξασφάλιζε μια κατώτατη τιμή (τιμή παρέμβασης) για τους παραγωγούς και μία ανώτερη από την προηγούμενη και επιθυμητή για αυτούς τιμή (τιμή προσανατολισμού), λογική όμως για τους καταναλωτές.

Λόγω του προσανατολισμένου στην παραγωγή χαρακτήρα της, η ΚΑΠ είχε ως αποτέλεσμα την αυτάρκεια σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα (εντός 10 ετών) και την υπερπαραγωγή για δεκαετίες. Αρκετές μεταρρυθμίσεις αφιερώθηκαν στην επίλυση αυτού του προβλήματος με περισσότερη ή κυρίως λιγότερη επιτυχία.

I.1 ΟΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΑΠ

Η ΚΑΠ, ως δυναμική και εξελισσόμενη πολιτική, μεταρρυθμίστηκε αρκετές φορές ούτως ώστε να συμβαδίζει και να περικλείει τις εκάστοτε οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες, οι οποίες αποτυπώνονται στις συνθήκες της ΕΕ.

I.1.α) Το «Σχέδιο Mansholt»

Η πρώτη σημαντική μεταρρύθμιση κατατέθηκε από την Ε.Επ μόλις 6 χρόνια μετά την πρώτη εφαρμογή της το 1968 και τιτλοφορήθηκε «Μνημόνιο για τη μεταρρύθμιση της γεωργίας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα: Γεωργία 1980», γνωστή και ως «Σχέδιο Mansholt»⁷ το οποίο υιοθετήθηκε το 1972. Το σχέδιο

⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM 1000

Mansholt αναφέρεται εκτενώς στις δυσμενείς συνθήκες που επικρατούσαν την περίοδο εκείνη στον γεωργικό τομέα, δίνοντας έμφαση στο γεγονός των ιδιαίτερα μικρού μεγέθους εκμεταλλεύσεων και του κατακερματισμού του κλήρου. Προσέτι, ασκήθηκε έντονη κριτική στις υψηλές τιμές στήριξης που είχαν διαμορφωθεί, καθώς και στις άσχημες κοινωνικές συνθήκες που επικρατούσαν στη γεωργία, τις οποίες χαρακτηρίζουν η χαμηλή εκπαίδευση των απασχολούμενων σε αυτήν, ο οικογενειακός χαρακτήρας, το ιδιαίτερα χαμηλό εισόδημα ανά απασχολούμενο, ο υψηλός μέσος όρος της ηλικιακής διαστρωμάτωσης μεταξύ άλλων.⁸ Το σχέδιο, τέλος, πρότεινε διορθωτικές δράσεις που αφορούσαν στην πληροφόρηση και επαγγελματική εκπαίδευση των εργαζομένων στη γεωργία, κυρίως πάνω σε τεχνολογικά θέματα καθώς και σε θέματα διαχείρισης αγροτικών γαιών.

I.1.β) Η Μεταρρύθμιση του 1988

Στο διάστημα που μεσολάβησε από το 1968 έως και την δεκαετία του '80 η ΚΑΠ ενίσχυσε το γεωργικό εισόδημα κυρίως βάσει των εγγυημένων τιμών στήριξης για τα βασικά προϊόντα. Ήδη όμως από την έναρξη της δεκαετίας, δύο αρνητικά φαινόμενα αποτέλεσαν εναρκτήριο λάκτισμα για τις περαιτέρω μεταρρυθμίσεις της ΚΑΠ. Αναλυτικότερα, καταγράφηκαν αφενός υπερβολικά πλεονάσματα παραγωγής, με αδυναμία διάθεσης τόσο στην εσωτερική όσο και στην εξωτερική αγορά, ακόμη και με επιδοτούμενες τιμές και αφετέρου «η ολοένα και μεγαλύτερη απορρόφηση δημοσιονομικών πόρων από τον κοινοτικό προϋπολογισμό για την εφαρμογή της ΚΑΠ εμπόδιζε την ανάπτυξη και χρηματοδότηση άλλων κοινών πολιτικών».⁹ Με βάση τα προεκτεθέντα, το 1985 η Ε.Ε. επανεξέτασε την πορεία της ΚΑΠ καταθέτοντας τις εισηγήσεις και τις προτάσεις της στην Πράσινη Βίβλο¹⁰. Οι βασικοί στόχοι αφορούσαν κατ' αρχάς στην επίτευξη ισορροπίας μεταξύ προσφοράς και ζήτησης στην αγορά πλεονασματικών προϊόντων, στον επαναπροσδιορισμό της παραγωγής προς μη πλεονασματικά προϊόντα καθώς και στην προστασία του περιβάλλοντος.¹¹ Το 1988 έλαβε χώρα η δεύτερη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ, βασισμένη στο λεγόμενο «πακέτο Ντελόρ». Το «πακέτο» αυτό περιελάμβανε συγκεκριμένα μέτρα με κύριο την θέσπιση Μέγιστων Εγγυημένων Ποσοτήτων (ΜΕΠ) για ένα εύρος προϊόντων, ενώ επί της ουσίας αφορά στην καθιέρωση

⁸ Ρουσιανού (2015)

⁹ Πέζαρος (2011)

¹⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή COM(85) 333

¹¹ Τζακώστα (2010)

ποσοτώσεων στην αγροτική παραγωγή, η υπέρβαση των οποίων συνεπίφερε αντίστοιχο ποσοστιαίο περιορισμό της κοινοτικής στήριξης. Προτάθηκαν επίσης κίνητρα περιορισμού της παραγωγής με ανάλογη αποζημίωση, μεταξύ άλλων την προαιρετική αγρανάπαυση την εκτατικοποίηση και ιδίως την αλλαγή των υφιστάμενων καλλιεργειών και την επιλογή εναλλακτικών καλλιεργειών¹²

1.1.γ) Η Μεταρρύθμιση Ray Mc Sharry

Η δεύτερη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ ήταν μικρής διάρκειας καθώς τον Μάιο του 1992 υλοποιήθηκε η Τρίτη μεταρρύθμιση, η Μεταρρύθμιση Ray Mc Sharry, η οποία έλαβε το όνομά της από τον Ιρλανδό Επίτροπο Γεωργίας την περίοδο 1989-1992. Η συγκεκριμένη αναθεώρηση της ΚΑΠ συνέπεσε με την συνθήκη του Maastricht, η οποία μετέβαλε ριζικά το τότε ευρωπαϊκό οικοδόμημα, εισάγοντας την ΕΕ και το τριπλωτικό οικοδόμημα της. Ανάλογα ριζική θεωρείται και η συγκεκριμένη μεταρρύθμιση, καθώς για πρώτη φορά θεσπίζεται το περιώνυμο καθεστώς των άμεσων ενισχύσεων προς τους αγρότες, στοχεύοντας στην σταδιακή μείωση της παραγωγής και των διαρθρωτικών πλεονασμάτων. Η εν λόγω μεταρρύθμιση, στο πνεύμα της συνθήκης του Maastricht και την δημιουργία της ενιαίας αγοράς, στόχευε στην μείωση των εγγυημένων τιμών των αγροτικών προϊόντων, αποσκοπώντας στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας τους, τόσο στην κοινή εσωτερική όσο και στις διεθνείς αγορές, σε συνάρτηση με τα αναδυόμενα δικαιώματα 3^{ης} γενιάς, την αναφυόμενη έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης και την προστασία του περιβάλλοντος. Επιβλήθηκαν άμεσοι έλεγχοι στην παραγωγή με μέτρα υποχρεωτικής αγρανάπαυσης, τα οποία είχαν στόχο να ενισχυθούν οι δράσεις για την προστασία του περιβάλλοντος και τη συντήρηση της φύσης και των τοπίων.¹³ Επιπλέον βασική αιτίαση της συγκεκριμένης αναθεώρησης ήταν και οι διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (GATT και αργότερα Π.Ο.Ε.) στο Γύρο της Ουρουγουάης, όπου συμμετείχε και η τότε ΕΟΚ. Η γεωργική συμφωνία του Γύρου της Ουρουγουάης το 1993, προέβλεπε την ένταξη των αγροτικών προϊόντων στους θεμελιώδεις κανόνες του διεθνούς

¹² Παπαγεωργίου, Η Αγροτική Πολιτική, στο Μαραβέγιας Ν., Τσινισιζέλης Μ., Η ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Θεσμικές, πολιτικές και οικονομικές πτυχές, 1995

¹³ Σέμος, ΕΕ και Κοινή Αγροτική Πολιτική, 2011, 112 επ

εμπορίου, με συγκεκριμένες δεσμεύσεις σταδιακής μείωσης (για την εξαετή περίοδο 1995-2000).¹⁴

I.1.δ) «Ατζέντα 2000»

Μολονότι η μεταρρύθμιση του 1992 αξιολογήθηκε ως επιτυχής και με θετικό αντίκτυπο για την ευρωπαϊκή γεωργία, τα γεγονότα που ανέκυψαν στο τέλος της δεκαετίας του '90, έφεραν την ΕΕ αντιμέτωπη με καινούριες εξελίξεις. Η σχεδιαζόμενη διεύρυνσή της προς τις χώρες της ανατολικής Ευρώπης και την Κύπρο, επανέφεραν την ανησυχία τόσο για την επαναφορά των πλεονασμάτων αλλά κυρίως για την υπέρμετρη αύξηση των δαπανών στη γεωργία με την είσοδο 100 εκατ. καταναλωτών και μεγάλο αριθμό αγροτικών εκμεταλλεύσεων, οι οποίες χαρακτηρίζονταν από σοβαρά διαρθρωτικά προβλήματα¹⁵. Η ταυτόχρονη προετοιμασία για το ενιαίο νόμισμα προϋπέθετε σαφείς δημοσιονομικούς περιορισμούς, (κριτήρια Άμστερνταμ, 1997) ενώ ταυτόχρονα ο ανταγωνισμός από προϊόντα τρίτων χωρών έβαινε ολοένα και πιο αυξανόμενος. Ο νέος γύρος διαπραγματεύσεων ΠΟΕ βρισκόταν ήδη σε εξέλιξη¹⁶. Τα συγκεκριμένα πραγματικά γεγονότα είχαν ένα σχεδόν προδιαγεγραμμένο αποτέλεσμα, δηλαδή θα επέφεραν μια νέα αναθεώρηση της ΚΑΠ. Αυτή επετεύχθη το Μάρτιο του 1999 με τη συμφωνία στο Ε.Σ. του Βερολίνου και έκδοση του κανονισμού 1257/1999, γνωστή και ως «Ατζέντα 2000»¹⁷. Η «Ατζέντα 2000» θεωρήθηκε από πλήθος του επιστημονικού κόσμου και ακόμα θεωρείται—ως η πιο ριζική και ολοκληρωμένη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ, δεδομένου ότι οι αλλαγές που επέφερε ήταν απολύτως ριζικές. Αναλυτικότερα, με στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της αγροτικής παραγωγής θεσμοθέτησε χαμηλότερες κατοχυρωμένες τιμές ενώ σε πλήρη αντιστοιχία με τα γεγονότα της εποχής (νόσος σπογγώδους εγκεφαλοπάθειας) υπογράμμισε την αναγκαιότητα της προστασίας ποιότητας και της ασφάλειας των τροφίμων και της ιχνηλάτησης των αγροτικών προϊόντων. Επιπλέον, η προστασία

¹⁴ Πέζαρος (2011), 18

¹⁵ Τζίκα, Η διαχρονική εξέλιξη της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2012, 73.

¹⁶ Σέμος (2011), 117.

¹⁷ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1257/1999 του Συμβουλίου της 17ης Μαΐου 1999 για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ) και για την τροποποίηση και κατάργηση ορισμένων κανονισμών (ΕΕ L 160 της 26.6.1999, σ. 80)

του περιβάλλοντος, ως δομικό στοιχείο της αγροτικής παραγωγής συμπεριλαμβάνεται στην διάταξη της και θεσπίστηκαν αντίστοιχα μέτρα προς αυτή την κατεύθυνση¹⁸. Ιδιαίτερο βάρος δόθηκε στην απλούστευση της αγροτικής νομοθεσίας και την αποκέντρωση της εφαρμογής της, προκειμένου να εξασφαλισθεί μεγαλύτερη σαφήνεια, διαφάνεια και δυνατότητα πρόσβασης στους σχετικούς κανόνες και κανονισμούς. Ταυτόχρονα προτάθηκε η εύρεση συμπληρωματικών πηγών εισοδήματος για τους αγρότες, διότι η τότε αναθεώρηση της ΚΑΠ περιστρεφόταν γύρω από την μείωση του ποσού των επιδοτήσεων προς τους αγρότες.¹⁹ Σημαντικό σημείο, εν προκειμένω, είναι ότι η ΚΑΠ θα πρέπει να διαχυθεί σε κάθε γεωγραφική κλίμακα, διαδικασία η οποία είναι ιδιαίτερα δύσκολη, δεδομένου ότι οι κεντρικές κυβερνήσεις αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες δυσχέρειες στην ενημέρωση και τον συντονισμό καθώς και από παράγοντες που σχετίζονται άμεσα με την έντονη γραφειοκρατία. Το βασικότερο όμως χαρακτηριστικό της Agenda 2000 είναι η πολιτική της αγροτικής ανάπτυξης, αλλιώς ο δεύτερος Πυλώνας της ΚΑΠ.

1.1.ε) Η μεταρρύθμιση του 2003/2004- Νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική

Τον Σεπτέμβριο του 2003, στην Σύνοδο Κορυφής της Χαλκιδικής αποφασίστηκε η 5^η μεταρρύθμιση της ΚΑΠ. Οι βασικές αρχές της περιγράφονται στον Κανονισμό 1782/2003.²⁰ Ο εν λόγω Κανονισμός έχει καθιερωθεί ως «οριζόντιος κανονισμός των άμεσων ενισχύσεων», όπου μεταξύ άλλων περιλαμβάνονταν τα κάτωθι:

- Η πλειοψηφία των ενισχύσεων ενοποιούνται σε μία Ενιαία Αποδεσμευμένη από την παραγωγή Ενίσχυση, η οποία χορηγείται ετησίως στους αγρότες της ΕΕ με προϋπόθεση απόδοσης την τήρηση προδιαγραφών που αφορούν διαχρονικά πλέον στο περιβάλλον, στην ασφάλεια των τροφίμων, στην υγεία φυτών και ζώων, στις βέλτιστες συνθήκες διαβίωσης των ζώων καθώς και στην κατάσταση των γεωργικών γαιών σε ιδανική γεωργική και περιβαλλοντική κατάσταση. Η δέσμη αυτή των μέτρων έχει καθιερωθεί να αποκαλείται «Πολλαπλή Συμμόρφωση».

¹⁸ Pezaros, The Agenda 2000 CAP reform agreement in the light of the future EU enlargement, 1999

¹⁹ Σέμος (2011), 136

²⁰ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1782/2003 του Συμβουλίου της 29ης Σεπτεμβρίου 2003 για τη θέσπιση κοινών κανόνων για τα καθεστάτα άμεσης στήριξης στα πλαίσια της κοινής γεωργικής πολιτικής και για τη θέσπιση ορισμένων καθεστώτων στήριξης για τους γεωργούς και για την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 2019/93, (ΕΚ) αριθ. 1452/2001, (ΕΚ) αριθ. 1453/2001, (ΕΚ) αριθ. 1454/2001, (ΕΚ) αριθ. 1868/94, (ΕΚ) αριθ. 1251/1999, (ΕΚ) αριθ. 1254/1999, (ΕΚ) αριθ. 1673/2000, (ΕΟΚ) αριθ. 2358/71 και (ΕΚ) αριθ. 2529/2001

- Η πρόβλεψη για τις ενισχύσεις ήταν η σταδιακή μείωσή τους κατά 3% το 2005, κατά 4% το 2006 και 5% από το 2007 ενώ από τότε και μετά θα επιστρέφονταν σε όλους τους δικαιούχους οι μειώσεις που αντιστοιχούν σε ύψος ενισχύσεων μέχρι 5000 Ευρώ.²¹
- Για πρώτη φορά και σε απόλυτη συνάφεια με τις ανάγκες της αγοράς καθιερώθηκε η δημιουργία ενός συστήματος παροχής γεωργικών συμβουλών προς τους αγρότες, το οποίο θα ετίθετο σε ισχύ από το 2007. Διαμέσου του συστήματος αυτού, η ΕΕ επεδίωξε να ενθαρρύνει τους γεωργούς να ανταποκρίνονται στα μηνύματα της αγοράς που προκαλούνται από τη ζήτηση των καταναλωτών και όχι από τα κίνητρα πολιτικής που συνδέονται με τις παραγόμενες ποσότητες.²²

Με την νέα μεταρρύθμιση της ΚΑΠ, προέκυψε η λεγόμενη «Νέα ΚΑΠ», με την οποία πλέον δίνεται η δυνατότητα ταξινόμησης των μέτρων στήριξης της ευρωπαϊκής γεωργίας σε τρεις κατηγορίες:

1. ΠΥΛΩΝΑΣ I: μέτρα στοχεύουν στη στήριξη της ετήσιας γεωργικής παραγωγής και των τιμών των αγροτικών προϊόντων (ενισχύσεις στην παραγωγή, ποσοστώσεις στην παραγωγή, δημόσια αποθεματοποίηση κλπ).
2. ΠΥΛΩΝΑΣ II: μέτρα που στοχεύουν στην αγροτική ανάπτυξη (μέτρα που σχετίζονται με τους παραγωγικούς συντελεστές, δηλαδή τη γεωργική γη την εργασία και το επενδεδυμένο στον αγροτικό τομέα).²³
3. Στην τρίτη κατηγορία βρίσκουμε ρυθμίσεις αφορώσες στην δημόσια υγεία, την ασφάλεια των τροφίμων και την εξωτερική πολιτική.²⁴

I.1.στ) Η πολιτική της αγροτικής ανάπτυξης της ΕΕ κατά την περίοδο 2007-2013

Η νέα πολιτική αγροτικής ανάπτυξης για το χρονικό διάστημα 2007-2013 ρυθμίστηκε στον Κανονισμό (ΕΚ) 1698/2005 του Συμβουλίου²⁵. Ο προσανατολισμός της αγροτικής ανάπτυξης για αυτή την περίοδο, αφορούσε κυρίως

²¹ Μπουρδάρας, Η μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, Ινστιτούτο Αγροτικών Ερευνών, 2006

²² Σέμος (2011),138

²³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Γεωργίας, «Η δεύτερη φάση μεταρρύθμισης της ΚΑΠ», Newsletter, Ειδική Έκδοση, 2004

²⁴ Μπουρδάρας (2006)

²⁵ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1782/2003 του συμβουλίου της 29ης Σεπτεμβρίου 2003

στην στρατηγική ενίσχυση του Πυλώνα II της ΚΑΠ προτάσσοντας την βιώσιμη ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών, θέτοντας έτσι τρεις κύριους στόχους:

1. Ανταγωνιστικότητα αγροτικών περιοχών
2. Διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς της ευρωπαϊκής υπαίθρου
3. Ενίσχυση γεωργικού και δασοκομικού τομέα²⁶

Ανέκυψαν συνεκδοχικά οι βασικές προτεραιότητες της προαναφερθείσας περιόδου, οι οποίες είναι οι παρακάτω:

1. Μεταφορά καινοτομίας στη γεωργία, τη δασική καλλιέργεια και τις αγροτικές περιοχές.
2. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας και της βιωσιμότητας των αγροτικών εκμεταλλεύσεων.
3. Προώθηση της οργάνωσης των αλυσίδων παραγωγής τροφίμων & της διαχείρισης κινδύνου στη γεωργία.
4. Αποκατάσταση, διαφύλαξη και ενίσχυση των οικοσυστημάτων, βασιζόμενη στη γεωργία και τη δασοκομία.
5. Προώθηση της επάρκειας των φυσικών πόρων και ενίσχυση της μετάβασης σε μία αγροτική οικονομία με χαμηλές εκπομπές ρύπων άνθρακα.
6. Προώθηση της κοινωνικής ένταξης.²⁷

Η άποψη της γράφουσας είναι ότι η προτεραιότητα 2 σαφώς όφειλε να είναι η βασικότερη, με την προτεραιότητα 3 και 5 να έπονται και με τις υπόλοιπες προτεραιότητες να αποτελούν, ουσιαστικά, συμπληρώματα λοιπών ενωσιακών πολιτικών.

Οι τρεις αυτοί κύριοι στόχοι της περιόδου, πλαισιώθηκαν από ένα γενικότερο πλαίσιο, το ενωσιακό πρόγραμμα LEADER-άξονας LEADER. Η κοινοτική πρωτοβουλία LEADER θεσμοθετήθηκε το 1991 και αρχικά χρηματοδοτήθηκε από τα ΔΕΤ.

²⁶ Ενημερωτικό Δελτίο Ε.Επ γεωργία και αγροτική ανάπτυξη.

²⁷ Θεοφίλη, Η Κοινή Αγροτική Πολιτική, 1957 – 2020: σημασία, εξέλιξη και προοπτικές, 2020

Η εν λόγω πρωτοβουλία, συνιστά τοπικού χαρακτήρα, αναπτυξιακή πρακτική που όχι μόνο επιτρέπει αλλά και προτρέπει στους τοπικούς ιθύνοντες και δρώντες να αναζητήσουν "καινοτόμες" λύσεις σε τρέχοντα και παρελθοντικά αγροτικά ζητήματα με την αξιοποίηση των τοπικών ενδογενών χαρακτηριστικών και τη διαμόρφωση ΣΔΙΤ. Η συγκεκριμένη δράση, εδράζεται στην διαφοροποίηση της ενωσιακής υπαίθρου και κεφαλαιοποιεί την τοπική γνώση για να επιτύχει την χωρική ανάπτυξη, προκειμένου να προτείνει δράσεις προσαρμοσμένες στα οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά της κάθε περιοχής. Η επιτυχία της πρωτοβουλίας είναι να ενθαρρύνει τις αγροτικές περιοχές να διερευνήσουν νέους τρόπους ώστε να γίνουν περισσότερο ανταγωνιστικές και να αντιμετωπίσουν ζητήματα όπως η γήρανση του πληθυσμού, το χαμηλό επίπεδο παροχής υπηρεσιών και η έλλειψη ευκαιριών απασχόλησης.²⁸

1.1.ζ) Η Κοινή Αγροτική Πολιτική μετά το 2013

Τον Οκτώβριο του 2011 παρουσιάστηκαν οι νέες δέσμες κανονιστικών προτάσεων, οι οποίες καθόριζαν τις κατευθυντήριες της νέας ΚΑΠ για το χρονικό διάστημα 2014-2020. Οι προτάσεις αυτές αφορούσαν τόσο στον Πυλώνα Ι όσο και τον Πυλώνα ΙΙ, και αποσκοπούσαν καταρχήν στην δικαιότερη κατανομή των ενισχύσεων μεταξύ των 27 ΚΜ της ΕΕ μα και σε οικονομικούς στόχους όπως η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της καινοτομίας, της ασφάλειας και της ποιότητας των τροφίμων, καθώς και στην αντιμετώπιση και το μετριασμό της κλιματικής αλλαγής και την προστασία του περιβάλλοντος γενικότερα²⁹³⁰ έτσι ώστε η νέα ΚΑΠ να συμβαδίζει αποτελεσματικότερα με τους στόχους της στρατηγικής «Ευρώπη 2020».³¹

Μετά την υιοθέτηση της συμφωνίας για την μεταρρύθμιση της κοινής αγροτικής πολιτικής της ΕΕ από το Ευρωκοινοβούλιο την Τετάρτη 20/11, ακολούθησε η

²⁸ Σέμος (2011)

²⁹ Ρουσιανού (2015)

³⁰ Ταμιωλάκης, Η ιστορική πορεία της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και το μέλλον της μετά το 2013, 2013, 76

³¹ Υπουργείο Ανάπτυξης και Τροφίμων (ΥΠΑΑΤ), Προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Κοινή Αγροτική Πολιτική με ορίζοντα το 2014-2020, 2011

επίσημη υιοθέτηση των προτάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους.³²

Η αναθεώρηση του 2014 έφερε μια δομική αλλαγή στο έως τότε εφαρμοζόμενο μοντέλο, ήτοι από το «ιστορικό» μοντέλο ενισχύσεων στο νέο «περιφερειακό» μοντέλο. Αναλυτικότερα, έως και το 2014 οι ασχολούμενοι με τον αγροδιατροφικό τομέα ελάμβαναν επιδοτήσεις με βάση τον αριθμό των δικαιωμάτων που είχαν εξασφαλίσει την τριετία 2000-2002. Από το 2014 και εντεύθεν θα αποζημιώνονταν ανάλογα με το πώς θα καθόριζε το κάθε κράτος την “περιφέρειά” του κατά σύστημα NUTS, σηματοδοτώντας την επιστροφή στις στρεμματικές ενισχύσεις και την αποσύνδεση από το είδος της καλλιέργειας. Πρακτικώς εφαρμοζόμενο, οι ενεργοί αγρότες σε κάθε περιφέρεια που θα ορίσει το κάθε ΚΜ με βάση δικά του κριτήρια, θα λαμβάνουν ίδια βασική στρεμματική ενίσχυση ανεξάρτητα από τη γεωργική δραστηριότητα τους.

Ένα από τα κυριότερα στοιχεία της νέας ΚΑΠ ήταν και το «πρασίνισμα» των άμεσων ενισχύσεων. Ειδικότερα η λεγόμενη «πράσινη ενίσχυση» οφείλει να ανέρχεται στο 30% του εθνικού δημοσιονομικού φακέλου των κρατών μελών και έχει χαρακτήρα συμπληρωματικής στήριξης ενώ δικαιούχοι της γεωργί που ασκούν βιολογική καλλιέργεια στις εκτάσεις τους, αναλαμβάνουν υποχρεώσεις για εφαρμογή αμειψισποράς καθώς και για διατήρηση βοσκοτόπων ή στο να αφιερώνουν τις εκτάσεις τους σε οικολογικούς σκοπούς.³³

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην ενίσχυση των «νέων αγροτών», με πρόβλεψη απόδοσης σε αυτούς το 2% του συνόλου του Πυλώνα Ι για να ενισχυθούν στα πρώτα τους επιχειρηματικά βήματα. Η ενίσχυση αυτή θα καταβαλλόταν σε νέους γεωργούς κατά την έναρξη της γεωργικής τους δραστηριότητας για χρονικό διάστημα πέντε ετών και θα είχε συμπληρωματικό χαρακτήρα στην αντίστοιχη ενίσχυση στο πλαίσιο του Πυλώνα ΙΙ. Δικαιούχοι της ενίσχυσης είναι οι παραγωγοί που αρχίζουν την αγροτική τους δραστηριότητα, διαθέτουν επαγγελματικά προσόντα και είναι κάτω των 40 ετών³⁴.

Αν και ο προϋπολογισμός της νέας ΚΑΠ αναμενόταν αρκετά μειωμένος από τον αντίστοιχο της προηγούμενης περιόδου 2007-2013, μέσω μιας αποτίμησης της ΚΑΠ

³² <https://agrosimvoulos.gr/nea-cap-2014-2020/>

³³ ΥΠΑΑΤ, 2011

³⁴ Παπαστάμκος, Ενημερωτικό Δελτίο, Νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική, Κρίσιμα Σημεία των νομοθετικών προτάσεων της Κομισιόν επί τη βάση των οποίων θα συν-νομοθετήσουν Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο Υπουργών, 2015

της περιόδου 2014 - 2020³⁵ γίνεται σαφές ότι δεν έλειψαν τα κονδύλια για δράσεις υπέρ του κλίματος, όμως οι επιδόσεις των ΚΜ ήταν μάλλον φτωχές στην συγκεκριμένη θεματική, γεγονός που καταγράφεται ως αποτυχία τελικά της ΚΑΠ να συμβάλει ουσιαστικά στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής σε σχέση με τις αγροτικές δραστηριότητες στόχευαν στην ενίσχυση της αγροτική οικονομία της ΕΕ.³⁶

1.2 ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΕΩΝ

Το κύριο μέσο πολιτικής πριν από τη μεταρρύθμιση του 1992 ήταν η στήριξη των τιμών. Η εν λόγω πρακτική υιοθετήθηκε όχι επειδή θεωρήθηκε το πιο αποτελεσματικό μέσο για την επίτευξη των στόχων που είχαν τεθεί, αλλά επειδή θεωρείται γενικά λιγότερο παρεμβατική από άλλες πολιτικές, όπως οι άμεσες επιδοτήσεις, και επομένως πολιτικά πιο αποδεκτή από τους φορολογούμενους³⁷.

Το αρχικό σύστημα της ΚΑΠ αποκάλυψε τα κάτωθι πλεονεκτήματα:

- Οι κοινοτικές τιμές των γεωργικών προϊόντων είναι πιο σταθερές από τις παγκόσμιες τιμές, αν και σε σημαντικά υψηλότερα επίπεδα.³⁸
- Η ΚΑΠ εξασφάλισε την ασφάλεια εφοδιασμού των γεωργικών προϊόντων στην Κοινότητα μέσω της αυξημένης αυτάρκειας.³⁹
- Το τότε ενδοκοινοτικό εμπόριο γεωργικών προϊόντων πολλαπλασιάστηκε.⁴⁰
- Η παραγωγικότητα της εργασίας στη γεωργία αυξήθηκε κατά περισσότερο από 6% ετησίως, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τη μέση παραγωγικότητα της εργασίας στην Κοινότητα ήταν περίπου 4%.⁴¹
- Οι υψηλές τιμές και οι εγγυήσεις ενθάρρυναν την αύξηση της παραγωγής που υπερέβαινε την απορροφητική ικανότητα της αγοράς. Μεταξύ 1973 και 1991, ο όγκος της γεωργικής παραγωγής στην ΕΚ αυξήθηκε κατά 2% ετησίως, ενώ η εσωτερική κατανάλωση αυξήθηκε μόνο κατά 0,5% ετησίως, οδηγώντας σε

³⁵ https://read.oecd-ilibrary.org/agriculture-and-food/evaluation-of-agricultural-policy-reforms-in-the-european-union_9789264278783-en#page3

³⁶ <https://ead.gr/wp-content/uploads/2021/03/Study-on-CAP-impact-on-Advisory-Services.pdf>

³⁷ Fennell, Η Κοινή Αγροτική Πολιτική: συνέχεια και αλλαγή, επιμέλεια ελληνικής έκδοσης: Μαραβέγιας Ν., 1997

³⁸ <http://www2.aueb.gr/users/milliou/CAP.pdf>

³⁹ <http://www2.aueb.gr/users/milliou/CAP.pdf>

⁴⁰ <http://www2.aueb.gr/users/milliou/CAP.pdf>

⁴¹ <http://www2.aueb.gr/users/milliou/CAP.pdf>

πλεονάσματα για ορισμένα προϊόντα. Στον προϋπολογισμό του 1991, τα αποθέματα αυτά ήταν αξίας 3,7 δισεκατομμυρίων ECU.⁴²

- Δεδομένου ότι το σύστημα συνέδεε τη γεωργική στήριξη με τις παραγόμενες ποσότητες, αναπόφευκτα τόνωσε την αύξηση της παραγωγής και έτσι ενθάρρυνε την εντατικοποίηση των τεχνικών παραγωγής και τη χρήση περισσότερων γεωργικών εισροών.⁴³

Ως εκ τούτου, στο πλαίσιο της ΚΑΠ, η τότε ΕΚ μετατράπηκε από καθαρό εισαγωγέα σε καθαρό εξαγωγέα τροφίμων και γεωργικών προϊόντων⁴⁴.

Μετά τη μεταρρύθμιση του 1992, υπήρξε σημαντική βελτίωση των ανισορροπιών της αγοράς και μείωση των δημόσιων αποθεμάτων στους περισσότερους από τους μεταρρυθμισμένους τομείς. Η γενική εξέλιξη του κατά κεφαλήν γεωργικού εισοδήματος ήταν θετική μετά τη μεταρρύθμιση, αυξανόμενη κατά μέσο όρο κατά 4,5% ετησίως μεταξύ 1992 και 1996, με ποικιλία καταστάσεων ανάλογα με τα ΚΜ και τους προσανατολισμούς των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Οι ευνοϊκές συνθήκες της αγοράς, η ισχυρή ικανότητα προσαρμογής των γεωργών, το αγρο-νομισματικό πλαίσιο και, τέλος, η συνεχιζόμενη μείωση της γεωργικής απασχόλησης συνέβαλαν σε αυτό το αποτέλεσμα.⁴⁵ Τα προκύψαντα οφέλη για τους καταναλωτές από τη μεταρρυθμισμένη ΚΑΠ είναι μάλλον πενιχρά αλλά έχουν σημαντικές διανεμητικές επιπτώσεις για τις σχετικά φτωχότερες χώρες της ΕΕ, δεδομένου ότι οι καταναλωτές τους δαπανούν σημαντικά μεγαλύτερο ποσοστό του διαθέσιμου εισοδήματός τους για τρόφιμα από ό,τι οι καταναλωτές των πλουσιότερων χωρών.⁴⁶

1.3.ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΩΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΕ

Τα αποτελέσματα των έως τότε μεταρρυθμίσεων αποτυπώνονται καταρχάς στην σημαντική μείωση των τιμών των γεωργικών προϊόντων για να γίνουν πιο ανταγωνιστικά τόσο στην Ένωση όσο και στις παγκόσμιες αγορές, με την μορφή αντισταθμίσεως για τις μειώσεις των τιμών, με τη μορφή στρεμματικών ή

⁴² *Χάρβεϋ*, Μελέτες Αγροτικής Οικονομίας: Η αναμόρφωση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και η εφαρμογή ορισμένων νέων μέτρων διαρθρωτικού χαρακτήρα στην ελληνική γεωργία, 1996

⁴³ 9ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αγροτικής Οικονομίας, Η Νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική, 2006

⁴⁴ Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 8ης Ιουλίου 2010 σχετικά με το μέλλον της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής μετά το 2013 (2009/2236(INI))

⁴⁵ *Baltas, N.*, 'The Common Agricultural Policy: Past, Present and Future', Pittsburgh, Pennsylvania, 1999

⁴⁶ *Baltas, N.*, (1999)

κεφαλαιακών ενισχύσεων. Ταυτόχρονα, η εφαρμογή μέτρων για τον περιορισμό της χρήσης των συντελεστών παραγωγής παράλληλα με τη διατήρηση παλαιότερων μέτρων διαχείρισης της προσφοράς, συνοδεύτηκε από την εισαγωγή μέτρων όπως η φιλική προς το περιβάλλον γεωργία, η αναδάσωση και η πρόωρη συνταξιοδότηση των γεωργών.

Η μεταρρύθμιση όσον αφορά τη στήριξη του γεωργικού εισοδήματος συνεπάγεται σημαντική μετατόπιση της έμφασης από τη στήριξη των τιμών στη χρήση ενός μικτού συστήματος χαμηλότερων τιμών που συμπληρώνεται από πληρωμές αποζημίωσης. Συγκεκριμένα, καλύπτει το 75% της γεωργικής παραγωγής που υπάγεται σε κοινές οργανώσεις αγοράς.

Τα γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα αποσκοπούσαν στην προώθηση μεθόδων παραγωγής φιλικών προς το περιβάλλον, για τις οποίες οι αγρότες θα λάμβαναν πρόσθετες ενισχύσεις σε αναγνώριση του ρόλου τους στην προστασία του αγροτικού περιβάλλοντος και στη διαχείριση της υπαίθρου. Τέλος, το καθεστώς πρόωρης συνταξιοδότησης αποσκοπούσε στην αύξηση των ενισχύσεων που ήταν διαθέσιμες σε ηλικιωμένους γεωργούς, οι οποίοι επιθυμούσαν να αποχωρήσουν, υπό τον όρο ότι η γη που απελευθερωνόταν θα χρησιμοποιούνταν για τη βελτίωση της παραγωγικής δομής και της οικονομικής βιωσιμότητας των υπόλοιπων γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

II. ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΚΑΠ

Η χρηματοδότηση της ΚΑΠ, όπως περιγράφεται στο σχετικό θεματικό δελτίο του ΕΚ⁴⁷ παραδοσιακά διενεργείτο από ένα μόνο ταμείο, το ΕΓΤΠΕ. Το συγκεκριμένο ταμείο, ήδη από την 1/1/2007 αντικαταστάθηκε από το ΕΓΤΕ και από το ΕΓΤΑΑ. Η δικαιολογητική βάση της χρηματοδότησης της ΚΑΠ, μετά την αναθεώρηση των Συνθηκών, ανευρίσκεται στο άρ. 40, παρ. 3, της ΣΛΕΕ καθώς και σε δύο κανονισμούς, τους (ΕΕ) αριθ. 1306/2013, (ΕΕ, Ευρατόμ) αριθ. 1311/2013 (ΕΕ L 347 της 20.12.2013). Ως μόνο ταμείο χρηματοδότησης της ΚΑΠ ήδη από το 1962, το ΕΓΤΠΕ, δύο χρόνια μετά, χωρίστηκε σε δύο τμήματα, δηλαδή στο Τμήμα «Εγγυήσεων» και στο Τμήμα «Προσανατολισμού», τα οποία ερείδονταν σε διαφορετικά κανονιστικά πλαίσια.

Το Τμήμα «Εγγυήσεων», το οποίο θεωρήθηκε ότι ήταν σαφώς σημαντικότερο από το άλλο τμήμα, είχε ως κύριο αντικείμενο τη χρηματοδότηση των δαπανών, οι οποίες προέκυπταν από την εφαρμογή της πολιτικής αγορών και τιμών. Οι τιμές, δεν έχουν διαχρονικά προβλέψιμο χαρακτήρα και συνεκδοχικά, αναπροσαρμόζονται, μέσω διορθωτικών προϋπολογισμών, ούτως ώστε οι προβλέψεις πιστώσεων να προσαρμόζονται στις πραγματικές ανάγκες. Το εν λόγω τμήμα χρηματοδοτούσε εξ ολοκλήρου τα μέτρα παρέμβασης στις αγορές.

Αντιθέτως, το 2ο τμήμα, το λεγόμενο τμήμα «Προσανατολισμού» συνέβαλλε στη χρηματοδότηση των ενεργειών διαρθρωτικής πολιτικής και ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών. Αντίθετα με το Τμήμα «Εγγυήσεων» του ΕΓΤΠΕ, το Τμήμα «Προσανατολισμού» ήταν θεμελιωμένο στην αρχή της συγχρηματοδότησης⁴⁸.

Κατά την διάρκεια της πλήρους λειτουργίας της η ΚΑΠ, από 1968 και για 25 και πλέον χρόνια, στόχευε στην στήριξη του γεωργικού εισοδήματος, πρακτική που εξασφαλιζόταν με κύριο εργαλείο την στήριξη των τιμών μέσω κοινών εγγυημένων τιμών για τα κύρια προϊόντα. Ήταν οι αρχές της δεκαετίας του 1980 και μάλιστα προς το τέλος των διαπραγματεύσεων της Ελλάδας για την ένταξή της⁴⁹, όπου ανεφάνησαν τα δύο κύρια προβλήματα της ΚΑΠ, και τα οποία διαχρονικά

⁴⁷ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/106>

⁴⁸ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/106>

⁴⁹ Pezaros, The C.A.P. in the Greek context, in Dimitrakopoulos-Passas (eds), "Greece in the European Union", Routledge, pp. 19-34, 2004

αποτελέσαν την βασική αιτία των περιορισμών που τέθηκαν εντεύθεν, επηρεάζοντας άμεσα την κατεύθυνση της περαιτέρω εξέλιξης και υλοποίησης του καθεστώτος. Τα δύο αυτά προβλήματα ήταν τα απαράδεκτα πλεονάσματα που δεν μπορούσαν να διατεθούν τόσο στην εσωτερική όσο και στην εξωτερική αγορά, ακόμη και με τις επιδοτούμενες τιμές καθώς και η απορρόφηση όλο και υψηλότερων δημοσιονομικών πόρων από τον κοινοτικό προϋπολογισμό για την εξυπηρέτηση του συστήματος.

Κατέστη τότε σαφές ότι το ίδιο το σύστημα ενεθάρρυνε την υπερπαραγωγή αγροδιατροφικών προϊόντων, ενώ με δεδομένους τους πόρους του προϋπολογισμού, η υψηλή απαίτηση δαπανών για την ΚΑΠ δεν επέτρεπε την ανάπτυξη και χρηματοδότηση άλλων κοινών πολιτικών.⁵⁰

Ως εκ τούτου, η δεκαετία του '80 χαρακτηρίστηκε από έντονα πολεμικό κλίμα στις σχέσεις μεταξύ των θεσμικών οργάνων και η αιτία ήταν, όπως προαναφέρθηκε η ολοένα και αυξανόμενη αναντιστοιχία μεταξύ των διαθέσιμων πόρων και των ρεαλιστικών δημοσιονομικών αναγκών. Ήταν η στιγμή της ανάπτυξης του δημοσιονομικού εργαλείου «πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο», το οποίο στόχευε στην άμβλυνση της συγκρουσιακής σχέσης μεταξύ των θεσμικών οργάνων, στην ενίσχυση μα και βελτίωση της δημοσιονομικής πειθαρχίας και του καλύτερου σχεδιασμού. Η πρώτη διοργανική συμφωνία για τον σκοπό αυτόν υπεγράφη το 1988 και μεταξύ άλλων περιελάμβανε τις δημοσιονομικές προοπτικές για την περίοδο 1988-1992, (δέσμη Delors I), οι οποίες είχαν στόχο να παράσχουν τους αναγκαίους πόρους για τη δημοσιονομική υλοποίηση της ΕΕΠ.⁵¹

Ήδη από το 1988, στοχεύοντας ξεκάθαρα στην μείωση των δαπανών της ΚΑΠ, οι πιστώσεις της είχαν υποβληθεί σε αυστηρό και ενδεδειγμένο δημοσιονομικό έλεγχο μέσω της καθιέρωσης μιας γεωργικής κατευθυντήριας γραμμής πολυετούς χαρακτήρα.⁵²

Ακολουθώντας τις πολιτικές εξελίξεις της περιόδου, αμέσως μετά τη Συνθήκη του Μάαστριχτ και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Εδιμβούργου (Δεκέμβριος 1992), το τότε υφιστάμενο δημοσιονομικό πλαίσιο μεταρρυθμίστηκε και αναδιαρθρώθηκε

⁵⁰ Πέζαρος, (2011)

⁵¹ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/29>

⁵² Απόφαση του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 1988 σχετικά με τη δημοσιονομική πειθαρχία 88/377/ΕΟΚ, η οποία συμπληρώθηκε από τη διοργανική συμφωνία της 22ας Ιουνίου 1988, στο πλαίσιο του πακέτου «Delors I»

(πακέτο «Delors II») και η διοργανική συμφωνία του 1988 αντικαταστάθηκε από μια νέα συμφωνία δημοσιονομικής πειθαρχίας για την περίοδο 1993-1999⁵³ ενώ η απόφαση για την δημοσιονομική πειθαρχία αντικαταστάθηκε με την οριζόντια απόφαση. 94/729/EK (EE L 293 της 12.11.1994), με την οποία η δημοσιονομική πειθαρχία θα ισχύει για όλες τις κοινές πολιτικές⁵⁴.

Η Ατζέντα 2000 περιέλαβε τις δαπάνες για την ΚΑΠ στις δημοσιονομικές προοπτικές 2000-2006 ενώ ταυτόχρονα το κανονιστικό πλαίσιο χρηματοδότησης της ΚΑΠ αντικαταστάθηκε από τον νέο κανονισμό).⁵⁵

Το ΠΔΕ για την περίοδο 2007-2013, το οποίο εγκρίθηκε το 2006⁵⁶ περιελάμβανε τον γεωργικό και αγροτικό προϋπολογισμό, το περιβάλλον και την αλιεία και σε απόλυτα νούμερα ανερχόταν σε 413 δισ. EUR ήτοι το 42,3% των συνολικών πιστώσεων ανάληψης υποχρεώσεων για την ΕΕ-27. Το εξαιρετικά υψηλό ποσό και ποσοστό του ενωσιακού προϋπολογισμού που διατίθετο για την ΚΑΠ, πυροδότησε τις συζητήσεις για τις δημοσιονομικές προοπτικές 2007-2013.

Την περίοδο που αφορά στην βετία 2014-2020, το ΕΚ προέβη στην έγκριση κανονιστικών πράξεων που αφορούσαν την μείωση του ποσού και ποσοστού του ενωσιακού προϋπολογισμού της ΚΑΠ. Ειδικότερα, ενέκρινε, στις 19 Νοεμβρίου 2013 τον κανονισμό για το νέο πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο [κανονισμός (ΕΕ, Ευρατόμ) αριθ. 1311/2013, ΕΕ L 347 της 20.12.2013] καθώς και τη διοργανική συμφωνία για τη χρηστή δημοσιονομική διαχείριση (ΕΕ C 373 της 20.12.2013). Το πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο 2014-2020 όριζε το ύψος των δαπανών της ΚΑΠ 2014-2020 σε 373,17 δισ. EUR σε τιμές 2011, δηλαδή το 38,9 % των συνολικών πιστώσεων ανάληψης υποχρεώσεων για την ΕΕ-28.

Όσον αφορά στην τρέχουσα περίοδο 2021-2027, τα θεσμικά όργανα αποφάσισαν, τον Δεκέμβριο του 2020 να ψηφίσουν τον κανονισμό για το νέο πολυετές δημοσιονομικό

⁵³ Διοργανική συμφωνία της 29ης Οκτωβρίου 1993 για τη δημοσιονομική πειθαρχία και τη βελτίωση της διαδικασίας του προϋπολογισμού, ΕΕ C 331 της 7.12.1993

⁵⁴ 94/729/EK: Απόφαση του Συμβουλίου της 31ης Οκτωβρίου 1994 σχετικά με τη δημοσιονομική πειθαρχία

⁵⁵ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1258/1999 του Συμβουλίου, της 17ης Μαΐου 1999, σχετικά με τη χρηματοδότηση της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής

⁵⁶ Διοργανική συμφωνία μεταξύ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής για δημοσιονομική πειθαρχία και χρηστή δημοσιονομική διαχείριση, ΕΕ C 139 της 14.6.2006

πλαίσιο⁵⁷ και τη διοργανική συμφωνία για δημοσιονομικά θέματα⁵⁸. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να διατεθούν 378 532,3 εκατ. EUR στους δικαιούχους της ΚΑΠ από την 1η Ιανουαρίου 2021, ποσό που αντιστοιχεί στο 31 % του συνολικού προϋπολογισμού της ΕΕ.

Αποτιμώντας το ποσοστό των δαπανών του ενωσιακού προϋπολογισμού που διατίθενται για την χρηματοδότηση της ΚΑΠ, είναι φανερό ότι το εν λόγω ποσοστό βαίνει μειούμενο εδώ και αρκετά έτη, ειδικά μετά την αναθεώρηση του 1992. Αναλυτικότερα, ενώ η ΚΑΠ στις αρχές της δεκαετίας του 1980, κατανάλωνε το 66% του κοινοτικού προϋπολογισμού, την περίοδο 2014-2020 το ποσοστό μειώθηκε σε 37,8% ενώ για την τρέχουσα περίοδο 2021-2027 θα απορροφήσει το 31 %. Δυνάμει των πλέον πρόσφατων στοιχείων της ΕΕ(θεματικά δελτία, βλ. παραπάνω) .το δημοσιονομικό κόστος της ΚΑΠ ως ποσοστό του Ακαθάριστου Εθνικού Εισοδήματος (ΑΕΕ) της ΕΕ έχει μειωθεί, από 0,54 % το 1990 σε 0,32 % που προβλέπεται για τα έτη 2021-2027⁵⁹.

II.1.ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ

Όπως προκύπτει από τα ενημερωτικά δελτία της ΕΕ, κατά το οικονομικό έτος 2019 η Γαλλία ήταν η κύρια δικαιούχος της ΚΑΠ (17,3 %), ακολουθούμενη από την Ισπανία (12,4 %), τη Γερμανία (11,2 %) και την Ιταλία (10,4 %). Όσον αφορά το ΕΓΤΑΑ, η Γαλλία και η Ιταλία είναι οι κορυφαίοι δικαιούχοι (14,9 % και 10,4 % αντίστοιχα των πραγματικών πληρωμών το 2019), ακολουθούμενες από τη Γερμανία (9,2 %) και την Ισπανία (8,4 %). Αξίζει να σημειωθεί η σχετική επιρροή των νέων κρατών μελών (ΕΕ-13) στο ΕΓΤΕ (26,8 % το 2019). Από την άλλη πλευρά όμως, οι χώρες αυτές λαμβάνουν ήδη ένα σημαντικό τμήμα του ΕΓΤΑΑ (32,2 %) κατ' εφαρμογή της προτεραιότητας που δίδεται στον εκσυγχρονισμό των γεωργικών δομών και στην ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών.

⁵⁷Κανονισμός (ΕΕ, Ευρατόμ) 2020/2093 του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2020 για τον καθορισμό του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου για τα έτη 2021 έως 2027

⁵⁸Κανονισμός (ΕΕ, Ευρατόμ) 2020/2092 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2020, περί γενικού καθεστώτος αιρεσιμότητας για την προστασία του προϋπολογισμού της Ένωσης

⁵⁹<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/106>

Γίνεται επιπλέον σαφής η άνιση κατανομή των άμεσων ενισχύσεων της ΚΑΠ σε επίπεδο γεωργικών εκμεταλλεύσεων: το 74,9 % των δικαιούχων της ΚΑΠ της ΕΕ-28 έλαβε το 2019 λιγότερα από 5 000 EUR ετησίως, τη στιγμή που το συνολικό ποσό αντιστοιχεί στο 15,1 % επί του συνόλου των άμεσων ενισχύσεων που καταβλήθηκαν από το ΕΓΤΕ. Αντιθέτως, ένα ελάχιστο ποσοστό γεωργικών εκμεταλλεύσεων (121 844 επί συνόλου 6,3 εκατομμυρίων, ήτοι το 1,93 %) λαμβάνει περισσότερα από 50 000 EUR, με συνολικό ποσό που ανέρχεται σε 12,67 δισ. EUR (30,6 % του συνόλου των άμεσων ενισχύσεων που καταβλήθηκαν το 2019). Οι χώρες με το μεγαλύτερο ποσοστό μεγάλων γεωργικών εκμεταλλεύσεων (ή εταιρειών) δικαιούχων της ΚΑΠ είναι η Δανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Τσεχική Δημοκρατία, η Σλοβακία και η Γαλλία. Η κατάσταση αυτή δημιουργεί προβλήματα όσον αφορά τη νομιμότητα των ενισχύσεων μέσα από το πρίσμα των αρχών που ισχύουν για όλους τους πολίτες (προοδευτικότητα φορολογικών συντελεστών, καταπολέμηση των ανισοτήτων και οικονομική και κοινωνική ανάκαμψη μετά την πανδημία).

III. Η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΗΣ ΕΕ ΚΑΙ ΠΩΣ ΕΠΗΡΕΑΣΕ ΤΗΝ ΚΑΠ

Το 2000 κατά την Agenda 2000 ήδη 10 χώρες με οικονομία σε μετάβαση (Βουλγαρία, Τσεχική Δημοκρατία, Εσθονία, Ουγγαρία, Λετονία, Λιθουανία, Πολωνία, Ρουμανία, Σλοβακία και Σλοβενία) και δύο χώρες με οικονομία της αγοράς (Κύπρος και Μάλτα) διαπραγματεύονταν την πλήρη ένταξη στην ΕΕ. Η Τουρκία έγινε υποψήφια χώρα και θα επέπαινε να πραγματοποιήσει πολιτικές μεταρρυθμίσεις προτού προχωρήσει περαιτέρω στη διαδικασία προσχώρησης. Ενώ δεν υπήρχε αμφιβολία ότι η Κύπρος και η Μάλτα ήταν οικονομίες της αγοράς (μία από τις προϋποθέσεις για την ένταξη στην ΕΕ), στις Βρυξέλλες υπήρχαν ανησυχίες σχετικά με τις υπό ένταξη χώρες των οποίων οι οικονομίες βρίσκονται σε μακρά μεταβατική διαδικασία. Οι κυριότερες από αυτές ήταν τα όλο και πιο απαιτητικά πρότυπα που προέρχονται από το συνεχώς αυξανόμενο κοινοτικό κεκτημένο, η εισαγωγή, η εφαρμογή και η επιβολή του οποίου είναι δαπανηρή.⁶⁰

Η είσοδος των δεκατριών χωρών (συμπεριλαμβανομένης της Τουρκίας) θα αύξανε τον πληθυσμό της ΕΕ κατά 45% αλλά το ΑΕΠ της μόνο κατά 6,7% σε τρέχουσες τιμές του 1999 και κατά 15,8% με βάση το πρότυπο αγοραστικής δύναμης-ΠΑΔ (Purchasing Power Standards-PPS) (Eurostat, 2000). Όσον αφορά το επίπεδο ανάπτυξης που μετράται με βάση το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ΠΑΔ οι τότε προσχωρούσες χώρες βρίσκονται σε σημαντικά χαμηλότερο επίπεδο ανάπτυξης από το μέσο όρο της ΕΕ.

Στις αρχές της χιλιετίας σχεδιαζόταν η ανατολική διεύρυνση της ΕΕ για να συμπεριλάβει χώρες που μέχρι πρόσφατα ήταν οικονομίες διοίκησης. Οι πολιτικές αλλαγές στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και στις αρχές της δεκαετίας του 1990 σηματοδότησαν την έναρξη σημαντικών οικονομικών μεταρρυθμίσεων στις χώρες αυτές. Αρχικά, ο κύριος στόχος ήταν η επιστροφή στην οικονομία της αγοράς, αλλά σύντομα στην ατζέντα προστέθηκε και η ένταξη στην ΕΕ. Οι περισσότερες χώρες υπέβαλαν αίτηση ένταξης και, ως πρώτο βήμα, συνδέθηκαν με την ΕΕ με συμφωνίες που περιλάμβαναν εμπορικές παραχωρήσεις καθώς και βοήθεια για την εναρμόνιση της νομοθεσίας, την ανάπτυξη δημοκρατικών θεσμών και την εγκαθίδρυση οικονομίας της αγοράς.

Οι μεταρρυθμίσεις της περιόδου 1990-1992, οι οποίες αποσκοπούσαν στη μετατροπή των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (ΧΚΑΕ) από

⁶⁰ *Jovanovic*, Eastern Enlargement of the European Union: Sour Grapes or Sweet Lemon?, Paper presented at the European Summer School, Spetsae Island (Greece), July 3-8, 2000

οικονομίες κεντρικού σχεδιασμού σε οικονομίες της αγοράς, είχαν αναμφίβολα αποκρύψει το πραγματικό γεωργικό δυναμικό της περιοχής. Η απελευθέρωση των τιμών, της παραγωγής και του εμπορίου που προέκυψε από την εγκατάλειψη του κεντρικού σχεδιασμού, προκάλεσε απότομη συρρίκνωση του εισοδήματος και οδήγησε σε μείωση της κατανάλωσης των περισσότερων τροφίμων, ιδίως του κρέατος. Η πτώση της ζήτησης, σε συνδυασμό με την αύξηση των τιμών των εισροών πολύ ταχύτερα από τις τιμές παραγωγής (οι τιμές των εισροών είχαν την τάση να κινούνται στα επίπεδα της παγκόσμιας αγοράς, ενώ οι τιμές της γεωργικής παραγωγής είχαν την τάση να παραμένουν στάσιμες ή να αυξάνονται αναλογικά λιγότερο σε σχέση με τον ρυθμό της πτώσης της ζήτησης) είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση της παραγωγής. Αν και υπήρξαν ορισμένα σημάδια ανάκαμψης από το 1993-1994, ιδίως στον τομέα των καλλιεργειών, η γεωργική παραγωγή στις περισσότερες υποψήφιες χώρες εξακολούθησε να είναι πολύ χαμηλότερη από τα προ της μετάβασης επίπεδα.

Η αργή ανάκαμψη οφειλόταν, κατά κύριο λόγο, σε σημαντικά αρχικά διαρθρωτικά μειονεκτήματα, όπως τα αδιευκρίνιστα δικαιώματα ιδιοκτησίας, οι κεφαλαιακοί περιορισμοί και οι αναποτελεσματικές καλλιέργειες.⁶¹ Μια σημαντική συνέπεια των μεταρρυθμίσεων της αγοράς των ΧΚΑΕ ήταν η επιδείνωση του εμπορικού ισοζυγίου μεταξύ των ΧΚΑΕ και της ΕΕ. Η σημαντική μείωση της γεωργικής παραγωγής μείωσε τις εξαγωγές προς την ΕΕ, η οποία για πολλές υποψήφιες χώρες ήταν ο σημαντικότερος εμπορικός εταίρος στον τομέα των γεωργικών προϊόντων διατροφής. Ταυτόχρονα, οι γεωργικές εισαγωγές τους από την ΕΕ αυξήθηκαν σημαντικά μετά τις μεταρρυθμίσεις. Οι αυξανόμενες εισαγωγές των ΧΚΑΕ από την ΕΕ οφείλονται εν μέρει στη μετατόπιση των καταναλωτικών προτιμήσεων στην περιοχή προς προϊόντα όπως τα τροπικά προϊόντα και τα μεταποιημένα τρόφιμα δυτικού τύπου.⁶² Η αυξανόμενη εμπορική ανισορροπία οφειλόταν επίσης στις έντονες διαφορές στα ποσοστά προστασίας που υπάρχουν μεταξύ των ΧΚΑΕ και της ΕΕ.

Η διεύρυνση της ΕΕ προς την Ανατολική Ευρώπη προσέθεσε πάνω από 100 εκατομμύρια κατοίκους στην ΕΕ άρα και καταναλωτές. Η μέση αγοραστική τους δύναμη, ωστόσο, ήταν μόνο το ένα τρίτο περίπου της αγοραστικής δύναμης των

⁶¹ *Josling/ Babinard*, The Future of the CAP and Prospects for Change: The Policy Environment for Agri-Food Competitiveness, 1999

⁶² *Buckwell/ Targemann*, The CAP and Central and Eastern Europe, 1997

καταναλωτών της ΕΕ καθώς κατά μέσο όρο, πάνω από το 22% του εργατικού δυναμικού στις ΧΚΑΕ απασχολείται στη γεωργία για συνολικά 9,5 εκατομμύρια εργαζόμενους σε σύγκριση με το 5% ή 8,2 εκατομμύρια στην ΕΕ. Συνεπώς, η διεύρυνση διπλασίασε τουλάχιστον το γεωργικό εργατικό δυναμικό της ΕΕ. Η γεωργική έκταση της Ένωσης αυξήθηκε κατά 60 εκατομμύρια εκτάρια (ha) και θα προσέγγισε τα 200 εκατομμύρια ha. Από τα 60 εκατομμύρια εκτάρια, τα δύο τρίτα είναι καλλιεργήσιμη γη, προσθέτοντας 55% στην υφιστάμενη καλλιεργήσιμη έκταση της ΕΕ των 77 εκατομμυρίων εκταρίων. Στις ΧΚΑΕ, το μερίδιο της γεωργίας στο ΑΕΠ κυμαινόταν κατά την στιγμή της διεύρυνσης από 4,5% έως 21% σε σύγκριση με 2,4% για την ΕΕ. Οι ΧΚΑΕ όπως προκύπτει είχαν σοβαρή ανάγκη για διαρθρωτικές βελτιώσεις στους γεωργικούς και προγενέστερους και μεταγενέστερους τομείς τους. Όσον αφορά τις δημοσιονομικές επιπτώσεις της διεύρυνσης, αποτιμήθηκε ότι το κόστος της απαίτησε αύξηση κατά 25% του προϋπολογισμού της ΚΑΠ.

Η διεύρυνση της ΕΕ προς ανατολάς καθώς και όλες οι επόμενες που ακολούθησαν, απαίτησε την επέκταση της στήριξης των τιμών της ΚΑΠ στα νέα μέλη, γεγονός που θεωρήθηκε ότι θα συνεπαγόταν σημαντική αύξηση των τιμών παραγωγού στα νέα ΚΜ, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι τιμές παραγωγού στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης ήταν 40-80% του επιπέδου της ΕΕ. Οι διαφορές αυτές μειώθηκαν σημαντικά αλλά δεν εξαλείφθηκαν μετά τη συμφωνία για την Ατζέντα 2000.

Στην Ατζέντα 2000 υπογραμμίστηκε ότι οι δημοσιονομικές επιπτώσεις της επέκτασης της περιφερειακής και της γεωργικής πολιτικής θα ήταν αφόρητες για τους κοινοτικούς σημερινούς πόρους. Θα χρειαζόνταν αλλαγές πολιτικής πριν από τη διεύρυνση για να μπορέσει η ΕΕ να αντέξει το δημοσιονομικό σοκ.

Για να το πετύχει αυτό, η Επιτροπή αναγκάστηκε, όπως προεκτέθηκε, να παρακολουθεί στενά τις δαπάνες της και να κάνει έγκαιρη εξοικονόμηση πόρων σε τομείς όπως οι επιστροφές κατά την εξαγωγή και οι αγορές μέσω παρέμβασης, εάν υπάρχει κίνδυνος υπέρβασης των αρμοδιοτήτων της πριν από το τέλος κάθε οικονομικού έτους. Λαμβάνοντας υπόψη το ιστορικό υπόβαθρο των έξι αρχικών χωρών μελών, τις γεωργικές τους δομές και το γεγονός ότι η ΕΚ-6 ήταν καθαρός εισαγωγέας γεωργικών προϊόντων, οι στόχοι της ΚΑΠ, που αφορούσαν κυρίως την αύξηση της παραγωγικότητας για την ενίσχυση του βιοτικού επιπέδου των

ευρωπαϊών γεωργών και την εξασφάλιση του εφοδιασμού με τρόφιμα μετά τα τραύματα της δεκαετίας του 1940 και των αρχών της δεκαετίας του 1950, μεταμορφώθηκαν ολοκληρωτικά και η ΚΑΠ τροποποιήθηκε σε μια πολιτική τιμών. Τώρα πλέον, μετά και τη νέα διεύρυνση της Ε.Ε., κύριος στόχος της πολιτικής αυτής είναι ο ρόλος της γεωργίας στη διαφύλαξη και τη διαχείριση των φυσικών πόρων στο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης, των γεω-περιβαλλοντικών μέτρων, κ.ά.

IV. ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΚΑΠ 2023-2027

Οι διαδοχικές μεταρρυθμίσεις της ΚΑΠ επέτυχαν προσαυξητικά τους στόχους που όριζε η αρχική συνθήκη.

IV.1.Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ 1992-ΤΟ ΣΗΜΕΙΟ ΚΑΜΠΗΣ

Από τη θέσπισή της το 1962, η ΚΑΠ πέτυχε τους στόχους της όσον αφορά την εγγύηση της επισιτιστικής ασφάλειας. Στη συνέχεια, με την πολιτική των τιμών στήριξης, οι οποίες ήταν πολύ υψηλές σε σύγκριση με τις τιμές της παγκόσμιας αγοράς και την απεριόριστη εγγύηση αγοράς, η ΚΑΠ άρχισε να δημιουργεί ολοένα και περισσότερα πλεονάσματα. Για να καλυφθεί το διευρυνόμενο χάσμα μεταξύ προσφοράς και ζήτησης και να συγκρατηθούν οι αγροτικές δαπάνες, το Συμβούλιο ενέκρινε μια ριζική αλλαγή στην ΚΑΠ υποκαθιστώντας ένα σύστημα προστασίας μέσω των τιμών με ένα σύστημα αντισταθμιστικών εισοδηματικών ενισχύσεων.

Η απώλεια εισοδήματος που προέκυψε, μετά τη σημαντική πτώση των εγγυημένων τιμών των μεγάλων καλλιεργειών, αντισταθμίστηκε στο ακέραιο με άμεσες ενισχύσεις ανά εκτάριο. Όσον αφορά τη ζωική παραγωγή, οι μειώσεις στις τιμές του βόειου κρέατος αντισταθμίστηκαν με τη χορήγηση πριμοδοτήσεων ανά κεφαλή ζώου. Οι εν λόγω άμεσες ενισχύσεις ανά εκτάριο καθώς και οι πριμοδοτήσεις ανά κεφαλή ζώου συμπεριλήφθηκαν στο «Μπλε Κουτί» του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου.

IV.2.Η ΑΤΖΕΝΤΑ 2000

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λουξεμβούργου του 1997, το οποίο είχε διακηρύξει ότι η ευρωπαϊκή γεωργία πρέπει να είναι πολυλειτουργική, βιώσιμη, ανταγωνιστική και να εκτείνεται σε όλη την επικράτεια, έθεσε τον στρατηγικό στόχο της νέας μεταρρύθμισης. Σε συνέχεια της συμφωνίας που συνήφθη μετά το πέρας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Βερολίνου της 24ης και 25ης Μαρτίου 1999, η μεταρρύθμιση αφορούσε ουσιαστικά τα εξής στοιχεία:

- μια εκ νέου ευθυγράμμιση των εσωτερικών τιμών με τις παγκόσμιες τιμές, που στην προκειμένη περίπτωση θα αντισταθμιζόταν εν μέρει από άμεσες ενισχύσεις στους παραγωγούς·

- την καθιέρωση από τα ΚΜ της προϋπόθεσης τήρησης των περιβαλλοντικών προδιαγραφών (περιβαλλοντική πολλαπλή συμμόρφωση) για τη χορήγηση ενισχύσεων και της δυνατότητας μείωσής τους (διαφοροποίηση) για τη χρηματοδότηση των μέτρων αγροτικής ανάπτυξης·
- τη δημοσιονομική σταθεροποίηση μέσω ενός αυστηρού δημοσιονομικού πλαισίου για την περίοδο 2000-2006.

IV.3.0 «ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ» ΤΟΥ 2009

Ο «διαγνωστικός έλεγχος»⁶³ της μεταρρυθμισμένης ΚΑΠ, ο οποίος εγκρίθηκε από το Συμβούλιο στις 20 Νοεμβρίου 2008, αναθέωρησε ένα ευρύ φάσμα μέτρων, τα οποία είχαν εφαρμοστεί μετά τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ το 2003. Συγκεκριμένα, αποσκοπούσε στα παρακάτω σημεία:

- ενίσχυση της πλήρους αποσύνδεσης των ενισχύσεων με την προοδευτική κατάργηση των τελευταίων συνδεδεμένων με την παραγωγή ενισχύσεων, μέσω της ενσωμάτωσής τους στο καθεστώς ενιαίας ενίσχυσης ανά εκμετάλλευση·
- μερικό αναπροσανατολισμό των κονδυλίων του πρώτου πυλώνα υπέρ της αγροτικής ανάπτυξης με αύξηση του ποσοστού της διαφοροποίησης των άμεσων ενισχύσεων
- χαλάρωση των κανόνων δημόσιας παρέμβασης και ελέγχου της προσφοράς με σκοπό να μην περιορίζεται η ικανότητα των γεωργών να αντιδρούν στις συνθήκες της αγοράς.

⁶³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:l67003>

V. ΚΑΠ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ

Η γεωργία αποτελεί ζωτικό στοιχείο όχι μόνο της αγροτικής οικονομίας αλλά και της ευρύτερης οικονομίας της Ελλάδας. Η ελληνική γεωργία καταλάμβανε την πρώτη θέση όσον αφορά το μερίδιό της στο ΑΕΠ, τον πληθυσμό και το εμπορικό ισοζύγιο μεταξύ των παλαιών κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ-15). Ενώ πλέον η πρωτογενής παραγωγή της Ελλάδας συνεισφέρει σε όρους ΑΕΠ, ενεργού πληθυσμού και αξίας εξαγωγών 6,16 και 23% αντίστοιχα έναντι 2,4% και 8% σε μέσο επίπεδο στην ΕΕ⁶⁴. Η Ελλάδα αποτελεί μια από τις 2 χώρες της Ε.Ε. με τη μεγαλύτερη επιδότηση από τη νέα ΚΑΠ. Η εφαρμογή όμως τόσο της παλιάς όσο και της αναθεωρημένης ΚΑΠ, παρά το γεγονός ότι έχει δημιουργήσει σημαντικά ζητήματα, έχει προσφέρει και λύσεις.

Η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΚ το 1981 είχε ως αποτέλεσμα την άμεση εφαρμογή της ΚΑΠ και τη σταδιακή (εντός 5 ετών) κατάργηση των δασμών στο εμπόριο αγροτικών προϊόντων με άλλες χώρες μέλη. Κατά συνέπεια, το θεσμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο είχε αναπτυχθεί η ελληνική γεωργία κατά τη μεταπολεμική περίοδο άλλαξε ριζικά και η ρυθμιστική ικανότητα του ελληνικού κράτους περιορίστηκε σημαντικά.⁶⁵

Το ερώτημα στο οποίο θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε στην παρούσα ενότητα είναι σε ποιο βαθμό η αλλαγή του θεσμικού πλαισίου ανάπτυξης της ελληνικής γεωργίας, λόγω της εφαρμογής της ΚΑΠ και της απελευθέρωσης του εμπορίου αγροτικών προϊόντων εντός της Κοινότητας, επηρέασε την ελληνική γεωργία. Συγκεκριμένα, μετά από μια σύντομη ανασκόπηση της αγροτικής πολιτικής στην Ελλάδα πριν την ένταξη και των αλλαγών που έγιναν κατά τη μεταβατική περίοδο, επιχειρείται στην παρούσα εργασία να εκτιμηθούν ποσοτικά και ποιοτικά οι εξελίξεις σε βασικούς δείκτες της ελληνικής γεωργίας. Επιπλέον, εξετάζονται οι προοπτικές του αγροτικού τομέα μετά τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ του 2021.

⁶⁴ ΥΠΑΑΤ, (2011)

⁶⁵ *Fennell*, (1997)

V.1.Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΕΟΚ

Οι κυριότεροι μηχανισμοί με τους οποίους η προενταξιακή Ελλάδα στήριζε τον πρωτογενή της τομέα περιελάμβαναν κυρίως το σύστημα εγγυημένων ελάχιστων τιμών, την άμεση εισοδηματική στήριξη των γεωργών, τις επιδοτήσεις εισροών, περιορισμούς εισαγωγών καθώς μέτρα προώθησης των εξαγωγών.

Αμέσως μετά την είσοδο της Ελλάδας στην ΕΚ, η τότε εθνική πολιτική αντικαταστάθηκε από την ΚΑΠ. Μολονότι η συμφωνία προσχώρησης προέβλεπε πενταετή μεταβατική περίοδο για τα περισσότερα αγροδιατροφικά προϊόντα, οι τιμές εξισώθηκαν με τις κοινές τιμές της ΚΑΠ, σε πολύ συντομότερο χρονικό διάστημα, το οποίο άγγιξε την διετία. Πιο συγκεκριμένα, οι επιδοτήσεις των αγροτών εναρμονίστηκαν μέσα στην ίδια περίοδο με τις τιμές, έτσι ώστε, στην πραγματικότητα, οι αγρότες έλαβαν το σύνολο των επιδοτήσεων που παρείχε η ΚΑΠ από το 1982.

Ο όγκος της γεωργικής παραγωγής αυξήθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 0,8% κατά την περίοδο 1980. Οι πραγματικές τιμές της τελικής γεωργικής παραγωγής αυξήθηκαν σημαντικά κατά τα πρώτα έτη μετά την προσχώρηση και στη συνέχεια ακολούθησαν πτωτική τάση, η οποία έγινε εντονότερη μετά τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ το 1992.⁶⁶

Παρά τη μικρή αύξηση της συνολικής γεωργικής παραγωγής, η παραγωγή ορισμένων γεωργικών προϊόντων αυξήθηκε σημαντικά μετά την ένταξη. Αυτό μπορεί να αποδοθεί σε διάφορους παράγοντες, ο σημαντικότερος από τους οποίους είναι ο διαφορετικός βαθμός στήριξης που παρέχεται από τους μηχανισμούς της ΚΑΠ.

V.2.Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ ΤΗΣ ΕΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

Η προσχώρηση 12 κρατών αύξησε τον πληθυσμό της ΕΕ δυσανάλογα με το ΑΕΠ αλλά και με το PPS. Μετρούμενα με βάση το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ΑΔΙ, οι 12 χώρες βρίσκονται σε σημαντικά χαμηλότερο επίπεδο ανάπτυξης από τον μέσο όρο της ΕΕ των 15 Όλες οι χώρες ήταν επιλέξιμες υποψήφιες για το Ταμείο Συνοχής. Με

⁶⁶ ΥΠΑΑΤ, (2011)

εξαίρεση την Κύπρο και τη Σλοβενία, σε όλα τα άλλα νέα ΚΜ το κατά κεφαλήν ΑΕΠ ήταν λιγότερο από το 60% του μέσου όρου της ΕΕ-15.

Υπήρχαν σημαντικές ανησυχίες σχετικά με τη γεωργία, η συμβολή της οποίας στο ΑΕΠ σε πολλά από τα νέα ΚΜ ήταν πολύ υψηλότερη από ό,τι στην ΕΕ-15. Το μερίδιο της γεωργίας στο ΑΕΠ κυμαινόταν από 2,4% έως 14,6% σε σύγκριση με 2,1% για την ΕΕ-15. Τα ποσοστά αυτά ήταν σχεδόν διπλάσια από εκείνα της Ελλάδας, της οποίας ο γεωργικός τομέας είχε το υψηλότερο μερίδιο στο ΑΕΠ μεταξύ των παλαιών ΚΜ. Οι διαφορές στα πρότυπα της γεωργικής απασχόλησης ήταν ιδιαίτερα έντονες. Χαρακτηριστικά μπορεί να αναφερθεί ότι η Ρουμανία καταλάμβανε την κορυφή του καταλόγου, με το 44% του εργατικού δυναμικού να απασχολείται στη γεωργία, ποσοστό υπερδεκαπλάσιο του μέσου όρου της ΕΕ-15 ενώ στην γείτονα Βουλγαρία, περίπου το ένα τέταρτο του εργατικού δυναμικού απασχολούνταν στη γεωργία.

Όσον αφορά τον αντίκτυπο της διεύρυνσης της ΕΕ στην ελληνική γεωργία, το κύριο πρόβλημα σχετίστηκε ευθέως με τον δημοσιονομικό τομέα. Αφενός, οι πηγές του προϋπολογισμού της ΕΕ δεν μπορούσαν να αυξηθούν περαιτέρω και αφετέρου τα περισσότερα από τα νέα ΚΜ είχαν, όπως προαναφέρθηκε, σοβαρές διαρθρωτικές αδυναμίες. Ως αποτέλεσμα, η ανακατανομή των πόρων μείωσε τις ροές του προϋπολογισμού της ΕΕ προς την Ελλάδα. Ωστόσο, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η γεωργική παραγωγή στο πλαίσιο της νέας ΚΜ δεν ήταν άμεσα ανταγωνιστική με την Ελλάδα. Επιπλέον, οι εσωτερικές αγορές των ΧΚΑΕ αποτέλεσαν διέξοδο για τις εξαγωγές ελληνικών αγροτικών προϊόντων, δεδομένου ότι με την ένταξη στην ΕΕ-15 καταργούνται ορισμένοι από τους υφιστάμενους φραγμούς.

VI. Η ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2021-2027

Η τρέχουσα αναθεώρηση της ΚΑΠ, η οποία θεωρείται και η πλέον σημαντική από την αρχή της εφαρμογής της, εκκίνησε το 2017 και περατώθηκε πρόσφατα. Οι λόγοι που οδήγησαν στην τελευταία ανανέωση της ΚΑΠ, μπορούν να ανιχνευθούν σε εξωγενείς και ενδογενείς ανάγκες και δυνάμεις όπως οι κάτωθι περιγραφόμενες.

1. Η έξοδος της Μεγάλης Βρετανίας από την ΕΕ (Brexit) προκάλεσε έντονες πιέσεις για μείωση του Κοινοτικού Προϋπολογισμού, στο πλαίσιο του Πολυετούς Δημοσιονομικού Πλαισίου, επηρεάζοντας και τους επιμέρους προϋπολογισμούς των πολιτικών της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένης της ΚΑΠ.⁶⁷
2. Ο μειωμένος προϋπολογισμός, ο οποίος καλείται να απαντήσει στις νέες προκλήσεις, που αντιμετωπίζει η Ευρώπη όπως είναι το μεταναστευτικό – προσφυγικό, η κλιματική αλλαγή, η δημογραφική πρόκληση, η υστέρηση σε έρευνα – τεχνολογία, η εσωτερική ασφάλεια και η άμυνα, η ανάδυση νέων οικονομικών δυνάμεων, η οικονομική στασιμότητα και η εκ νέου διεύρυνση των ανισοτήτων όχι μόνο μεταξύ Κρατών Μελών, αφού το φαινόμενο που παρατηρείται στην ΕΕ είναι η αύξηση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων, η οικονομική και πληθυσμιακή μεγέθυνση των μητροπολιτικών περιφερειών και αστικών συγκεντρώσεων και η αποδυνάμωση των αγροτικών περιοχών.
3. Το υψηλό κόστος που έχει επιφορτίσει μη αγροτικές οικογένειες της ΕΕ μέσω των υψηλότερων τιμών και των φόρων που υπάρχουν για την στήριξη της ΚΑΠ. Αυτό το κόστος κυμαίνεται ανάμεσα στα 24 και 40 ευρώ εβδομαδιαίως για μια οικογένεια με 4 μέλη. Μια ακόμη και τα φτωχότερα μέλη μιας κοινωνίας (αυτοί που δεν πληρώνουν φόρους λόγω χαμηλού εισοδήματος) επιβαρύνονται με το 60% περίπου του μέσου αυτού κόστους (μια και όλοι πρέπει να τραφούν) και τα μεγάλα αγροκτήματα και γενικότερα οι πλουσιότεροι αγρότες επωφελούνται περισσότερο από την ΚΑΠ, η ΚΑΠ έχει δικαίως επικριθεί για την μεταβίβαση πόρων από τα φτωχότερα μέλη της κοινωνίας σε κάποια άλλα μέλη, τα οποία είναι σχετικά ευκατάστατα.⁶⁸
4. Οι εντεινόμενες περιβαλλοντικές ανησυχίες και δικαιώματα 4^{ης} γενιάς ενέτειναν τις ανησυχίες της κοινής γνώμης για την επίδραση της υπερπαραγωγής του 1^{ου} γενους τομέα στο περιβάλλον. Η αύξηση της καλλιεργήσιμης επέφερε σοβαρές

⁶⁷ http://www.agrotikianaptixi.gr/sites/default/files/keimeno_diavoyleysis_erotimatologio.pdf

⁶⁸ <http://www2.aueb.gr/users/milliou/CAP.pdf>

περιβαλλοντικές επιβαρύνσεις καθώς απομειώθηκαν οι χορτολιβαδικές και δασικές εκτάσεις μα και η πανίδα που φιλοξενούσαν. Η πανίδα (περιλαμβάνεται και η θαλάσσια) επηρεάστηκε επίσης από την εκτεταμένη χρήση μικροβιοκτόνων κάποια από τα οποία οδηγούν στην δημιουργία καταστροφικής συσσώρευσης τοξικών υπολειμμάτων στην τροφική αλυσίδα. Οι περισσότερες από αυτές τις συνέπειες απορρέουν ευθέως από την εντατικοποίησης της παραγωγής και ως εκ τούτου, οι ανάγκες για βιώσιμη ανάπτυξη με όλες τις προεκτάσεις της οδήγησε στην τελευταία, αγωνιώδη αναθεώρηση της ΚΑΠ.

Έχοντας λάβει υπόψη τις παραπάνω παραμέτρους και με την έξοδο του Ηνωμένου Βασιλείου να έχει ήδη δρομολογηθεί, η Ε. Επ. τον Ιούνιο του 2017 υπέβαλε έγγραφο προβληματισμού για το μέλλον των οικονομικών της ΕΕ ενώ την 01/06/2018 υπέβαλε νομοθετικές προτάσεις σχετικά με την κοινή γεωργική πολιτική για την περίοδο 2021-27 με βασικές αιτιάσεις προτάσεις τον εκσυγχρονισμό και την απλούστευση της ΚΑΠ που ερείδεται σε τρεις κανονισμούς:

1. Τον κανονισμό του ΕΚ και του Σ για τη θέσπιση κανόνων για την υποστήριξη της κατάρτισης στρατηγικών σχεδίων από τα ΚΜ στο πλαίσιο της κοινής αγροτικής πολιτικής (στρατηγικά σχέδια της ΚΑΠ) που θα χρηματοδοτούνται από το ΕΓΤΕ και το ΕΓΤΑΑ (εφεξής: Κανονισμός για το στρατηγικό σχέδιο της ΚΑΠ).
2. Τον κανονισμό του ΕΚ και του Σ σχετικά με τη χρηματοδότηση, τη διαχείριση και την παρακολούθηση της κοινής αγροτικής πολιτικής και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1306/2013 (εφεξής: οριζόντιος κανονισμός για την ΚΑΠ)⁶⁹
3. Τον κανονισμό του ΕΚ και του Σ σχετικά με την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΕ) αριθ. 1308/2013 για τη θέσπιση κοινής οργάνωσης των αγορών γεωργικών προϊόντων, (ΕΕ) αριθ. 1151/2012 για τα συστήματα ποιότητας των γεωργικών προϊόντων και των τροφίμων, (ΕΕ) αριθ. 251/2014 για τον ορισμό, την περιγραφή, την παρουσίαση, την επισήμανση και την προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων των αρωματισμένων αμπελοοινικών προϊόντων, (ΕΕ) αριθ. 228/2013 για τον καθορισμό ειδικών μέτρων για τη γεωργία στις εξόχως απόκεντρες περιοχές της Ένωσης και (ΕΕ) αριθ. 229/2013 για τη θέσπιση ειδικών μέτρων για τη γεωργία υπέρ

⁶⁹ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1306/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, σχετικά με τη χρηματοδότηση, τη διαχείριση και την παρακολούθηση της κοινής γεωργικής πολιτικής

των γεωργικών προϊόντων και των τροφίμων στα μικρά νησιά του Αιγαίου. (εφεξής: τροποποιητικός κανονισμός).

VI.1.ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΝΕΑΣ ΚΑΠ

Η νέα ΚΑΠ, η οποία αναγκαστικά θα εκκινεί από το αρχίζει το 2023, στοχεύει στην διαμόρφωση ενός βιώσιμου και ανταγωνιστικού γεωργικού τομέα, ικανού να υποστηρίξει τα μέσα διαβίωσης των γεωργών και να παρέχει υγιεινά και βιώσιμα τρόφιμα στην κοινωνία, καθώς και σε δυναμικές αγροτικές περιοχές.

Η νέα ΚΑΠ φιλοδοξεί να αποτελέσει ένα νέο είδος κοινής ενωσιακής πολιτικής, στοχο-προσηλωμένη και βασισμένη στην επίτευξη αποτελεσμάτων, εξού και η χρησιμοποίηση εκτεταμένων δεικτών απόδοσης (key performance indicators). Αναλυτικότερα, επικεντρώνεται σε εννέα ειδικούς στόχους, οι οποίοι είναι σε άμεση συνάφεια με γενικότερους στόχους της ΕΕ αναφορικά με την κοινωνική, περιβαλλοντική και οικονομική βιωσιμότητα στη γεωργία και στις αγροτικές περιοχές.

Η νέα ΚΑΠ περιλαμβάνει ορισμένες μεταρρυθμίσεις πολιτικής για τη στήριξη της μετάβασης προς τη βιώσιμη γεωργία και δασοκομία στην ΕΕ, οι οποίες εξετάζονται στην συνέχεια.

VI.1.1.Μια πιο πράσινη ΚΑΠ

Η νέα ΚΑΠ στηρίζει τη γεωργία στην επίτευξη των στόχων της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας:

- **υψηλότερες πράσινες φιλοδοξίες:** Τα σχέδια της ΚΑΠ θα συνάδουν με τη νομοθεσία για το περιβάλλον και το κλίμα. Στο στρατηγικό της σχέδιο για την ΚΑΠ, κάθε χώρα της ΕΕ θα υποχρεούται να επιδεικνύει μεγαλύτερη φιλοδοξία όσον αφορά το περιβάλλον και τη δράση για το κλίμα σε σύγκριση με την προηγούμενη περίοδο προγραμματισμού (χωρίς οπισθοδρόμηση) και θα υποχρεούται να επικαιροποιεί το σχέδιο όταν τροποποιηθεί η νομοθεσία για το κλίμα και το περιβάλλον·
- **συμβολή στην επίτευξη των στόχων της Πράσινης Συμφωνίας:** τα εθνικά στρατηγικά σχέδια της ΚΑΠ θα συμβάλουν στην επίτευξη των στόχων της Πράσινης

Συμφωνίας (οι συστάσεις της ΚΑΠ καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο αναμένεται η συνεισφορά αυτή)·

- **οικολογικά προγράμματα:** τουλάχιστον το 25 % του προϋπολογισμού για άμεσες ενισχύσεις θα διατεθεί σε οικολογικά προγράμματα, παρέχοντας ισχυρότερα κίνητρα για φιλικές προς το κλίμα και το περιβάλλον γεωργικές πρακτικές και προσεγγίσεις (όπως η βιολογική γεωργία, η αγροοικολογία, η καλλιέργεια άνθρακα κ.λπ.), καθώς και βελτιώσεις στην καλή διαβίωση των ζώων·
- **αγροτική ανάπτυξη:** τουλάχιστον το 35 % των κονδυλίων θα διατεθεί για μέτρα στήριξης του κλίματος, της βιοποικιλότητας, του περιβάλλοντος και της καλής μεταχείρισης των ζώων·
- **επιχειρησιακά προγράμματα:** στον τομέα των οπωροκηπευτικών, τα επιχειρησιακά προγράμματα θα διαθέτουν τουλάχιστον το 15 % των δαπανών τους για το περιβάλλον (έναντι 10 % κατά την τρέχουσα περίοδο προγραμματισμού)·
- **κλίμα και βιοποικιλότητα:** Το 40 % του προϋπολογισμού της ΚΑΠ θα πρέπει να είναι σχετικός με το κλίμα και να υποστηρίζει σθεναρά τη γενική δέσμευση για διάθεση του 10 % του προϋπολογισμού της ΕΕ σε στόχους βιοποικιλότητας έως το τέλος της περιόδου του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου (ΠΔΠ) της ΕΕ.

VI.1.2.Μια δίκαιότερη ΚΑΠ

Ουσιαστικά, η νέα ΚΑΠ κατευθύνει τη στήριξη σε όσους τη χρειάζονται περισσότερο. Πιο συγκεκριμένα,

- **ανακατανομή της εισοδηματικής στήριξης:** Οι χώρες της ΕΕ θα πρέπει να αφιερώσουν τουλάχιστον το 10% των άμεσων ενισχύσεών τους στο αναδιανεμητικό εργαλείο στήριξης του εισοδήματος, ώστε να αντιμετωπιστούν καλύτερα οι εισοδηματικές ανάγκες των μικρότερων και μεσαίων γεωργικών εκμεταλλεύσεων·
- **ενεργοί γεωργοί:** η νέα νομοθεσία περιλαμβάνει υποχρεωτικό αλλά ευέλικτο ορισμό του ενεργού γεωργού που θα θεσπιστεί από τις χώρες της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένου του επιπέδου των δραστηριοτήτων που αναλαμβάνονται. Μόνο οι ενεργοί γεωργοί μπορούν να λάβουν ορισμένη στήριξη από την ΕΕ·
- **κοινωνική αιρεσιμότητα:** Οι ενισχύσεις της ΚΑΠ θα συνδέονται με την τήρηση ορισμένων προτύπων εργασίας της ΕΕ και θα παρέχονται κίνητρα στους δικαιούχους για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις·

- **σύγκλιση των πληρωμών:** στα νέα επίπεδα εισοδηματικής στήριξης της ΚΑΠ θα συγκλίνουν περισσότερο, τόσο εντός των επιμέρους χωρών της ΕΕ όσο και μεταξύ των χωρών της ΕΕ·
- **στήριξη των νέων γεωργών:** Οι χώρες της ΕΕ θα πρέπει να κατανέμουν τουλάχιστον το 3 % του προϋπολογισμού τους για τις άμεσες ενισχύσεις σε γεωργούς νεαρής ηλικίας, υπό μορφή εισοδηματικής ή επενδυτικής στήριξης ή ενίσχυσης εκκίνησης για νέους γεωργούς·
- **βελτίωση της ισόρροπης εκπροσώπησης των φύλων:** η ισότητα των φύλων και η αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στη γεωργία αποτελούν για πρώτη φορά μέρος των στόχων των στρατηγικών σχεδίων της ΚΑΠ. Οι χώρες της ΕΕ πρέπει να αξιολογήσουν τα ζητήματα αυτά και να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που έχουν εντοπιστεί.

VI.1.3.Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας

Δεδομένου ότι η νέα ΚΑΠ αποσκοπεί στο να ενισχύσει τη θέση των γεωργών στην αλυσίδα εφοδιασμού και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του αγροδιατροφικού τομέα, έχουν τεθεί συγκεκριμένοι στόχοι. Αναλυτικότερα,

- **βελτίωση της διαπραγματευτικής ισχύος:** οι νέοι κανόνες θα ενισχύσουν τη συνεργασία των παραγωγών, ενθαρρύνοντας τους γεωργούς να συνεργαστούν και παρέχοντάς τους τη δυνατότητα να δημιουργήσουν αντισταθμιστική ισχύ στην αγορά·
- **προσανατολισμός προς την αγορά:** η νέα ΚΑΠ διατηρεί τον γενικό προσανατολισμό της αγοράς από τις προηγούμενες μεταρρυθμίσεις, ενθαρρύνοντας τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις της ΕΕ να ευθυγραμμίσουν την προσφορά με τη ζήτηση στην Ευρώπη και πέραν αυτής·
- **αποθεματικό κρίσης:** για την αντιμετώπιση μελλοντικών κρίσεων, η μεταρρυθμισμένη ΚΑΠ περιλαμβάνει νέο δημοσιονομικό αποθεματικό ύψους τουλάχιστον 450 εκατ. ευρώ ετησίως·
- **στήριξη του αμπελοοινικού τομέα:** έχουν συμφωνηθεί ειδικοί κανόνες για τη βελτίωση της στήριξης του αμπελοοινικού τομέα.

VI.2.ΣΤΟΧΟΙ ΝΕΑΣ ΚΑΠ

Αναφορικά με την περίοδο 2023-27, η ΚΑΠ αναπτύσσεται γύρω από εννέα βασικούς στόχους. Οι στόχοι αυτοί, σε συνάρτηση με τις λοιπές πολιτικές της ΕΕ, εστιάζουν σε κοινωνικές, περιβαλλοντικές και οικονομικές επιδιώξεις, συνιστούν βάση επί της οποίας οι χώρες της ΕΕ θα καταρτίσουν τα στρατηγικά τους σχέδια για την ΚΑΠ. (βλέπε παρακάτω).

Οι στόχοι αυτοί είναι:

- η εξασφάλιση δίκαιου εισοδήματος για τους γεωργούς·
- η αύξηση της ανταγωνιστικότητας·
- η εξισορρόπηση της ισχύος στην αλυσίδα τροφίμων·
- η δράση για την κλιματική αλλαγή·
- η προστασία του περιβάλλοντος·
- η διατήρηση των τοπίων και της βιοποικιλότητας·
- η ενθάρρυνση της ανανέωσης των γενεών·
- η τόνωση των αγροτικών περιοχών·
- η προστασία της υγείας και της ποιότητας των τροφίμων.

VI.3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΣΤΟΧΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Για να εξηγήσει το σκεπτικό στο οποίο βασίζεται καθένας από τους προαναφερόμενους εννέα στόχους, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκπόνησε σειρά συνοπτικών ενημερωτικών δελτίων. Τα εν λόγω ενημερωτικά δελτία συνοψίζουν τα βασικά στοιχεία, καθώς και την πολιτική σημασία κάθε στόχου. Στην συνέχεια αναφέρεται ο κάθε βασικός στόχος και περιγράφονται τα μέσα και οι στρατηγικές επίτευξής τους.⁷⁰

Διασφάλιση βιώσιμου γεωργικού εισοδήματος

Βασικός στόχος: Η υποστήριξη βιώσιμων γεωργικών εισοδημάτων και της ανθεκτικότητας σε ολόκληρη την Ένωση, για την βελτίωση της επισιτιστικής ασφάλειας.

⁷⁰ Δούκας/ Μαραβεγιας, Ευρωπαϊκή αγροτική οικονομία και πολιτική, Μετασχηματισμοί και προκλήσεις προσαρμογής, 2021

Όπως περιγράφεται στο ενημερωτικό δελτίο, η νέα ΚΑΠ εξέτασε την τρέχουσα κατάσταση όσον αφορά το γεωργικό εισόδημα στην ΕΕ, τον ρόλο της ως προς την υποστήριξή του καθώς και τις διαφορές μεταξύ χωρών και τομέων της ΕΕ. Επιπλέον, προτείνεται συνδυασμός των μέτρων που απαιτούνται για την επίτευξη του βασικού στόχου της στήριξης του βιώσιμου γεωργικού εισοδήματος.⁷¹

Αύξηση της ανταγωνιστικότητας

Βασικός στόχος: Αύξηση της ανταγωνιστικότητας και της παραγωγικότητας της γεωργίας με βιώσιμο τρόπο, για την αντιμετώπιση των προκλήσεων της υψηλότερης ζήτησης σε έναν κόσμο που χαρακτηρίζεται από περιορισμένους πόρους και αβέβαιο κλίμα.

Στην νέα ΚΑΠ περιγράφονται σειρά παραγόντων και εργαλείων πολιτικής που είναι διαθέσιμα για την αύξηση της παραγωγικότητας στη γεωργία της ΕΕ, όπως τα προγράμματα έρευνας και καινοτομίας, οι νέες τεχνολογίες, η αγροτική ανάπτυξη και οι υποδομές, τα αποτελεσματικά συστήματα παροχής συμβουλών και η συνεχής κατάρτιση των διαχειριστών εκμεταλλεύσεων.⁷²

Θέση του γεωργού στις αξιακές αλυσίδες (value chain)

Βασικός στόχος: βελτίωση της θέσης των γεωργών στην αξιακή αλυσίδα

Ενίσχυση μέσω της νέας ΚΑΠ της θέσης των γεωργών, μέσω μέτρων όπως η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των γεωργών, η αύξηση της διαφάνειας της αγοράς και η εξασφάλιση αποτελεσματικών μηχανισμών κατά των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών.⁷³

Γεωργία και μετριασμός των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής

⁷¹ENSURING VIABLE FARM INCOME- https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap_specific_objectives_-_brief_1_-_ensuring_viable_farm_income.pdf

⁷²INCREASING COMPETITIVENESS: THE ROLE OF PRODUCTIVITY- https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap-briefs-2-productivity_en.pdf

⁷³FARMER POSITION IN VALUE CHAINS- https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap-specific-objectives-brief-3-farmer-position-in-value-chains_en.pdf

Βασικός στόχος: Συμβολή στον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής και στην προσαρμογή σε αυτήν, καθώς και στη βιώσιμη ενέργεια.

Μέσω αυτού του στόχου διερευνάται ο ρόλος της γεωργίας στη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, μέσω νέων τεχνικών διαχείρισης των εκμεταλλεύσεων και του εδάφους. Επιπλέον, διερευνάται ο κίνδυνος που συνεπάγεται η κλιματική αλλαγή για τη γεωργία.⁷⁴

Αποτελεσματική διαχείριση του εδάφους

Βασικός στόχος: Προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και της αποτελεσματικής διαχείρισης των φυσικών πόρων, όπως το νερό, το έδαφος και ο αέρας.

Ο συγκεκριμένος στόχος επικεντρώνεται στη σημασία του εδάφους ως ένας από τους σημαντικότερους φυσικούς πόρους, ο οποίος παρέχει βασικά θρεπτικά συστατικά, νερό, οξυγόνο και υποστήριξη για τα φυτά. Εξετάζει επίσης τις ανησυχίες που σχετίζονται με την υγεία του εδάφους και τονίζει τη σημασία των πολιτικών που προωθούν την προστασία του εδάφους.⁷⁵

Βιοποικιλότητα και καλλιεργημένες εκτάσεις

Βασικός στόχος: Συμβολή στην προστασία της βιοποικιλότητας, ενίσχυση των υπηρεσιών οικοσυστήματος και διατήρηση οικοτόπων και φυσικών τοπίων.

Αυτό το συνοπτικό ενημερωτικό δελτίο αφορά το θέμα της βιοποικιλότητας εντός της ΕΕ, με ιδιαίτερη εστίαση στους δεσμούς της με τις καλλιεργημένες εκτάσεις και τα χαρακτηριστικά τοπίου. Υπό το πρίσμα αυτό, προχωρά με μια επισκόπηση ορισμένων από τις αλλαγές που απαιτούνται στον γεωργικό τομέα, εξηγεί τα σχετικά εργαλεία της ΚΑΠ που είναι επί του παρόντος διαθέσιμα και θέτει βασικά ερωτήματα σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να αναπτυχθεί στο μέλλον η ΚΑΠ.⁷⁶

⁷⁴ AGRICULTURE AND CLIMATE MITIGATION- https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap-specific-objectives-brief-4-agriculture-and-climate-mitigation_en.pdf

⁷⁵ EFFICIENT SOIL MANAGEMENT-https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap-specific-objectives-brief-5-soil_en.pdf

⁷⁶ Biodiversity and farmed landscapes https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap-specific-objectives-brief-6-biodiversity_en.pdf

Διαρθρωτική αλλαγή και ανανέωση των γενεών

Βασικός στόχος: Εκσυγχρονισμός του γεωργικού τομέα μέσω της προσέλκυσης νέων και της βελτίωσης της επιχειρηματικής τους ανάπτυξης.

Η νέα ΚΑΠ προσδιορίζει πλέον τις προκλήσεις και τις ανάγκες των νέων γεωργών στην ΕΕ και περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο ένα πιο στοχοθετημένο σύστημα στήριξης, με βάση την αξιολόγηση των αναγκών και την καλύτερη ποσοτικοποίηση των αναμενόμενων αποτελεσμάτων, μπορεί να τονώσει την ανανέωση των γενεών και να συμβάλει στην καλύτερη επιτυχία των νέων γεωργών στον γεωργικό τομέα.⁷⁷

Θέσεις εργασίας και ανάπτυξη στις αγροτικές περιοχές

Βασικός στόχος: Προώθηση της απασχόλησης, της οικονομικής μεγέθυνσης, της κοινωνικής ένταξης και της τοπικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές, συμπεριλαμβανομένης της βιοοικονομίας και της βιώσιμης δασοκομίας.

Ο ρόλος της νέας ΚΑΠ στην αγροτική οικονομία προσδιορίζεται εκ νέου και διερευνάται ο τρόπος με τον οποίο η στήριξη του εισοδήματος και οι δαπάνες για την αγροτική ανάπτυξη συμβάλλουν στη διατήρηση των ποσοστών απασχόλησης και του βιοτικού επιπέδου.

Υγεία, διατροφή & μικροβιακή αντοχή

Βασικός στόχος: Βελτίωση της ανταπόκρισης της γεωργίας της ΕΕ στις απαιτήσεις της κοινωνίας όσον αφορά τα τρόφιμα και την υγεία, συμπεριλαμβανομένης της απαίτησης για ασφαλή, θρεπτικά και βιώσιμα τρόφιμα, μείωση της σπατάλης τροφίμων, καθώς και για καλή μεταχείριση των ζώων.

Η νέα ΚΑΠ εξελίσσεται και επικεντρώνεται μεταξύ άλλων και στις προκλήσεις που θέτει η μικροβιακή αντοχή (AMR) στη ζωοτεχνία, στη στενή σχέση μεταξύ της καλής μεταχείρισης των ζώων, της υγείας των ζώων και των ασθενειών που μεταδίδονται

⁷⁷STRUCTURAL CHANGE AND GENERATIONAL RENEWAL-
https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap-briefs-7-structural-change_en.pdf

μέσω των τροφίμων, καθώς και στις δράσεις της ΕΕ που μπορούν να στηρίξουν τους γεωργούς και τις χώρες της ΕΕ στην καταπολέμηση της μικροβιακής αντοχής.⁷⁸

Βασικός στόχος: Απλούστευση της ΚΑΠ

Η νέα ΚΑΠ, έχοντας πλέον γίνει σαφής η διοικητική επιβάρυνση στο πλαίσιο της εφαρμογής της, και διερευνά τις δυνατότητες απλούστευσης και τις σχετικές προκλήσεις.⁷⁹

Στο πλαίσιο αυτό ανακύπτει ένα ιδιαίτερης σημασίας θέμα. Ποιες είναι οι επιπτώσεις της νέας ΚΑΠ για τον αγροτικό τομέα στην Ελλάδα; Μια προσπάθεια προσέγγισης αυτού του θέματος παρουσιάζεται στην συνέχεια με την εξέταση των ειδικών στόχων για την Ελλάδα.

⁷⁸ Health, Food & Antimicrobial Resistance- https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap_briefs_9_final.pdf

⁷⁹ DRIVING SIMPLIFICATION- https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap_briefs_10_simplification.pdf

VII. ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ ΚΑΠ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2023-2027

Στην ΣΓΑ της 11^{ης} Δεκεμβρίου 2017 με θέμα «ΚΑΠ μετά το 2020: Το μέλλον των τροφίμων και της γεωργίας», η Ε.Ε. παρουσίασε στο Σ την ανακοίνωσή της με τίτλο "Το μέλλον των τροφίμων και της γεωργίας"⁸⁰, η οποία καθόριζε τους κατευθυντήριους άξονες της Επιτροπής για την περίοδο της ΚΑΠ μετά το 2020.

Οι ΥπΑΑΤ των ΚΜ υπογράμμισαν ποια θεωρούν ότι είναι τα στρατηγικά ζητήματα για τη μελλοντική ΚΑΠ. Ειδικότερα, εξέφρασαν τις απόψεις τους σχετικά με τα νέα στοιχεία που περιγράφονται, τα οποία ήταν η ενισχυμένη επικουρικότητα και η αναθεώρηση των κανόνων πρασίνου

Πολλοί υπουργοί τόνισαν την ανάγκη για έναν επαρκή μελλοντικό προϋπολογισμό που θα ανταποκρίνεται στις υψηλές προσδοκίες που τίθενται στον αγροδιατροφικό τομέα.

Οι ΥπΑΑΤ, κατά την διάρκεια της Βουλγαρικής Προεδρίας που έλαβε χώρα στις 29/01/2018,⁸¹ αντάλλαξαν απόψεις σχετικά με την ανακοίνωση "Το μέλλον των τροφίμων και της γεωργίας". Κατά τη διάρκεια δημόσιας συνεδρίασης, το Συμβούλιο επικεντρώθηκε ιδίως στην προστιθέμενη αξία της ΚΑΠ, στους βασικούς στόχους της ΕΕ που πρέπει να διατηρηθούν καθώς και στο κατάλληλο επίπεδο επικουρικότητας.

Στις 19/02 του ίδιου έτους, οι ΥπΑΑΤ εστίασαν στην άμεση στήριξη, στις περιβαλλοντικές πτυχές της ΚΑΠ καθώς και στην αγροτική ανάπτυξη.⁸² Ένα μήνα μετά, στις 19/03/2018⁸³, στη ΣΓΑ οι ΥπΑΑΤ αντάλλαξαν απόψεις σχετικά με την ανακοίνωση της Επιτροπής⁸⁴ για το μέλλον της ΚΑΠ. Κατά τη διάρκεια της συζήτησης, μεγάλος αριθμός ΚΜ εξέφρασε την υποστήριξή του στα συμπεράσματα της Προεδρίας σχετικά με την ανακοίνωση της.

Για τους επόμενους μήνες και στις ΣΓΑ που ακολούθησαν, ήτοι 18/06⁸⁵, 16/07⁸⁶, 15/10⁸⁷ και 19/11⁸⁸ συζητήθηκαν τα ΣΣ της νέας ΚΑΠ⁸⁹ για μετά το 2020 ενώ στην

⁸⁰ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14977-2017-INIT/en/pdf>

⁸¹ <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2018/01/29/>

⁸² <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2018/02/19/>

⁸³ <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2018/03/19/>

⁸⁴ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7324-2018-INIT/en/pdf>

⁸⁵ <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2018/06/18/>

⁸⁶ <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2018/07/16/>

⁸⁷ <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2018/10/15/>

καταληκτική συνεδρίαση του ΣΓΑ για το 2018, στις 17-18/12⁹⁰ το Συμβούλιο συζήτησε την έκθεση προόδου της Προεδρίας σχετικά με όλες τις προτάσεις της Επιτροπής⁹¹ και της δέσμης μέτρων για τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ, η οποία περιελάμβανε τον κανονισμό για τα στρατηγικά σχέδια της ΚΑΠ, τον κανονισμό για την ΚΟΑ, και τέλος, έναν οριζόντιο κανονισμό για τη χρηματοδότηση, τη διαχείριση και την παρακολούθηση της ΚΑΠ.

Το 2019 και επί ρουμανικής πλέον Προεδρίας στην 1^η ΣΓΑ στις 28/01⁹², οι ΥΠΑΑΤ αντάλλαξαν απόψεις σχετικά με το νέο μοντέλο παροχής, ενώ στις 18/03⁹³ το Συμβούλιο Γεωργίας προέβη σε δημόσια ανταλλαγή απόψεων σχετικά με το σύνολο της δέσμης μεταρρυθμίσεων της ΚΑΠ βάσει της έκθεσης της Προεδρίας⁹⁴ για την κατάσταση των πραγμάτων και πρότεινε αλλαγές στο κείμενο και των τριών κανονισμών: (κανονισμός για τα στρατηγικά σχέδια της ΚΑΠ, κανονισμός για ΚΟΑ, οριζόντιος κανονισμός για τη χρηματοδότηση, τη διαχείριση και την παρακολούθηση της ΚΑΠ). Στις ΣΓΑ που ακολούθησαν, ήτοι, 15/04, 18/06 και 15/07 συζητήθηκαν οι εκθέσεις προόδου σχετικά με τις εργασίες που πραγματοποιήθηκαν στα προπαρασκευαστικά όργανα του Συμβουλίου όσον αφορά τις προτάσεις της Επιτροπής για τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ μετά το 2020.

Η συνεδρίαση της ΣΓΑ στις 16-17 Δεκεμβρίου, η τελευταία υπό την Προεδρία της φινλανδικής Προεδρίας, τιλοφορήθηκε «Η ΚΑΠ μετά το 2020: έκθεση προόδου της Προεδρίας». Σε δημόσια συνεδρίαση, οι ΥΠΑΑΤ συζήτησαν την έκθεση προόδου της Προεδρίας σχετικά με τις εργασίες που πραγματοποιήθηκαν στο Συμβούλιο για όλες τις προτάσεις της Ε Επ της δέσμης μέτρων για τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ, η οποία περιλαμβάνει κανονισμούς για τα στρατηγικά σχέδια της ΚΑΠ, τη χρηματοδότηση, τη διαχείριση και την παρακολούθηση της ΚΑΠ και την κοινή οργάνωση των γεωργικών προϊόντων.

Στις 29/06/2020 και εν μέσω της Πανδημίας της Covid-19 στην συνεδρίαση της ΣΓΑ, η κροατική Προεδρία ενημέρωσε τους υπουργούς για την πρόοδο που έχει επιτευχθεί όσον αφορά τις νομοθετικές πράξεις σε σχέση με τη μεταρρύθμιση της

⁸⁸ <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2018/11/19/>

⁸⁹ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12892-2018-INIT/en/pdf>

⁹⁰ <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2018/12/17-18/>

⁹¹ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15027-2018-INIT/en/pdf>

⁹² <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2019/01/28/>

⁹³ <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2019/03/18/>

⁹⁴ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7482-2019-REV-1/en/pdf>

ΚΑΠ. Οι εργασίες σχετικά με τους φακέλους αυτούς συνοψίστηκαν σε έκθεση προόδου, στην οποία η Προεδρία προσδιορίζει επίσης τους τομείς στους οποίους θεωρεί ότι απαιτείται περαιτέρω εργασία.

Συμφωνήθηκε ότι η πρόοδος που έχει επιτευχθεί όσον αφορά τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ ήταν σημαντική και αυτό ίσχυε ακόμη περισσότερο δεδομένων των εξαιρετικά δύσκολων συνθηκών υπό τις οποίες η κροατική Προεδρία και τα ΚΜ έπρεπε να εργαστούν για να διασφαλίσουν ότι δεν θα χαθεί πολύτιμος χρόνος. Επιπλέον, κατάφεραν να αντιδράσουν γρήγορα στις προκλήσεις που σχετίζονται με την COVID-19 και να θεσπίσουν μέτρα για να διασφαλίσουν τη διαθεσιμότητα τροφίμων σε ολόκληρη την ΕΕ και να παράσχουν στήριξη στους γεωργούς, τους αλιείς και τους παραγωγούς υδατοκαλλιέργειας που επλήγησαν περισσότερο από την κρίση.

Στη ΣΓΑ της 20/07/2020 οι ΥπΑΑΤ της ΕΕ συζήτησαν τη νέα πράσινη αρχιτεκτονική της ΚΑΠ. Στην πρώτη τους φυσική συνάντηση από την έναρξη της επιδημίας COVID-19, προχώρησαν τις διαπραγματεύσεις για τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ μετά το 2020. Συζήτησαν την πράσινη αρχιτεκτονική που προβλέπεται στη δέσμη μεταρρυθμίσεων και ιδίως τη δυνατότητα θέσπισης ενός ελάχιστου προϋπολογισμού για τα οικολογικά συστήματα.

Στη ΣΓΑ της 20/10/2020 και επί γερμανικής πλέον Προεδρίας οι ΥπΑΑΤ της ΕΕ κατέληξαν σε συμφωνία για τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ μετά το 2020. Αναλυτικότερα, μετά από διήμερη σύνοδο διαπραγματεύσεων, οι υπουργοί συμφώνησαν σε μια γενική προσέγγιση σχετικά με τη δέσμη μέτρων για τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ μετά το 2020. Η συμφωνία υπογράμμισε τις ισχυρές δεσμεύσεις των ΚΜ για υψηλότερες περιβαλλοντικές φιλοδοξίες με την εισαγωγή μέσων όπως τα υποχρεωτικά οικολογικά συστήματα (μια καινοτομία σε σύγκριση με την τότε ΚΑΠ) και την ενισχυμένη αιρεσιμότητα. Η συμφωνηθείσα θέση επιτρέπει επίσης στα ΚΜ να έχουν την απαραίτητη ευελιξία όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο θα επιτύχουν τους περιβαλλοντικούς στόχους. Το Συμβούλιο είχε την πολιτική εντολή να ξεκινήσει τις διαπραγματεύσεις με το ΕΚ, (μόλις ταυτό συμφωνούσε για την εσωτερική του θέση) με σκοπό την επίτευξη συνολικής συμφωνίας για τη μεταρρύθμιση.

Η Julia Klöckner, Ομοσπονδιακή Υπουργός Τροφίμων και Γεωργίας της Γερμανίας δήλωσε ότι «Η σημερινή συμφωνία αποτελεί ορόσημο για την ευρωπαϊκή γεωργική πολιτική. Τα ΚΜ έδειξαν τη φιλοδοξία τους για υψηλότερα περιβαλλοντικά πρότυπα στη γεωργία και ταυτόχρονα υποστήριξαν την αναγκαία ευελιξία για τη διασφάλιση της ανταγωνιστικότητας των γεωργών ... η συμφωνία αυτή εκπληρώνει τη φιλοδοξία μιας πιο πράσινης, δίκαιης και απλούστερης ΚΑΠ».

Στη καταληκτική ΣΓΑ για το 2020, στις 27/11 συζητήθηκε ο μεταβατικός κανονισμός της ΚΑΠ, οποίος αφορούσε στην άτυπη συμφωνία για τον τρόπο χρηματοδότησης των γεωργών,

Η ΣΓΑ κατέληξε σε άτυπη συμφωνία με το ΕΚ σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο θα λάμβαναν παράταση οι ως τότε ισχύοντες κανόνες της ΚΑΠ έως το τέλος του 2022 και θα διανεμηθούν τα επιπλέον 8,07 δισ. ευρώ του ευρωπαϊκού μηχανισμού ανάκαμψης στους ευρωπαίους γεωργούς. Η άτυπη αυτή συμφωνία αποτέλεσε συνέχεια της αρχικής συμφωνίας του Ιουνίου.

Η άτυπη συμφωνία περιέγραφε τον καταμερισμό των χρημάτων ανάκτησης εντός των επόμενων δύο ετών: Το 30% των 8,07 δισ. ευρώ θα ήταν διαθέσιμο το 2021 και το 70% το 2022. Ανέθεσε επίσης στα ΚΜ να εξασφαλίσουν περίπου το ένα τρίτο του συνολικού προϋπολογισμού (37%) για μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος και την καλή διαβίωση των ζώων και περισσότερο από το ήμισυ του συνολικού προϋπολογισμού (55%) για μέτρα κοινωνικού και ψηφιακού μετασχηματισμού.

Στις 25/01/2021⁹⁵ η πορτογαλική Προεδρία ξεκίνησε τη συνεδρίαση της ΣΓΑ με την παρουσίαση των προτεραιοτήτων της. Κύριος στόχος ήταν η ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων για τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ την άνοιξη. Η Προεδρία περιέγραψε επίσης άλλες προτεραιότητες στον τομέα της γεωργίας (στρατηγική αγροτικής ανάπτυξης, απόφαση του Συμβουλίου σχετικά με τη βιώσιμη χρήση φυτοφαρμάκων και συμφωνία για τις προτεραιότητες της ΕΕ για τη σύνοδο κορυφής των Ηνωμένων Εθνών για τα επισιτιστικά συστήματα) και της αλιείας (συμφωνία για τις κύριες αλιευτικές δυνατότητες με το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Νορβηγία, ολοκλήρωση του κανονισμού για το νέο Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και

⁹⁵ <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2021/01/25/>

Υδατοκαλλιέργειας και συμφωνία για μια γενική προσέγγιση σχετικά με την αναθεώρηση του συστήματος ελέγχου).

Κατά την άτυπη βιντεοδιάσκεψη των ΥΠΑΑΤ, η Προεδρία ενημέρωσε τους υπουργούς για την τρέχουσα κατάσταση των διαπραγματεύσεων σχετικά με τη δέσμη μέτρων για τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ μετά το 2020, εξηγώντας ότι έχουν προγραμματιστεί αρκετές πολιτικές και τεχνικές συνεδριάσεις με σκοπό την επίτευξη συμφωνίας την άνοιξη. Τα σημεία εστίασης ήταν το νέο μοντέλο παροχής, η πράσινη αρχιτεκτονική και τα περιβαλλοντικά πρότυπα, το εμπόριο με τρίτες χώρες και τα έκτακτα μέτρα για την αγορά. Οι υπουργοί ενθάρρυναν γενικά την Προεδρία να εμμείνει στη γενική προσέγγιση του Συμβουλίου (όπως συμφωνήθηκε τον Οκτώβριο του 2020) κατά τη διάρκεια των διοργανικών διαπραγματεύσεων, επίσης στο πλαίσιο της πολυσυζητημένης πράσινης αρχιτεκτονικής της μεταρρύθμισης, αν και ορισμένοι εξέφρασαν την υποστήριξή τους σε ορισμένες τροπολογίες του ΕΚ. Οι υπουργοί επανέλαβαν την ανάγκη απλούστευσης των κανόνων, εξισορρόπησης των περιβαλλοντικών και κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων και επίτευξης συμφωνίας το συντομότερο δυνατό στη βάση ενός συστήματος προσανατολισμένου στις επιδόσεις.

Στις 22 και 23/03/2021 στη ΣΓΑ,⁹⁶ πραγματοποιήθηκε ενημέρωση και ανταλλαγή απόψεων σχετικά με τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ. Αναλυτικότερα η πορτογαλική Προεδρία ενημέρωσε τους υπουργούς σχετικά με τις τρέχουσες διοργανικές διαπραγματεύσεις για τους τρεις κανονισμούς που αποτελούν τη δέσμη μέτρων για τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ (για την περίοδο 2023-2027). Η Προεδρία σημείωσε τις διαφορετικές απόψεις που εξέφρασαν οι υπουργοί σχετικά με διάφορες πτυχές της δέσμης μεταρρυθμίσεων, ιδίως σχετικά με τα στρατηγικά σχέδια, το νέο μοντέλο υλοποίησης, την στόχευση των πληρωμών, την διαχείριση της αγοράς και τα έκτακτα μέτρα.

Στις 26/04/2021 στη ΣΓΑ οι υπουργοί πλέον παρέχουν οδηγίες για την προώθηση των διαπραγματεύσεων. Ειδικότερα, κατά την άτυπη τηλεδιάσκεψη της 26ης Απριλίου 2021, η Προεδρία παρείχε στους υπουργούς ενημέρωση σχετικά με την πρόοδο των διοργανικών (τριμερών) διαπραγματεύσεων για τη δέσμη μέτρων μεταρρύθμισης της ΚΑΠ και ζήτησε την καθοδήγησή τους σχετικά με μια συμβιβαστική πρόταση για την πράσινη αρχιτεκτονική. Κεντρικό στοιχείο της

⁹⁶ <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2021/03/22-23/>

συμβιβαστικής πρότασης της Προεδρίας ήταν η αύξηση των δεσμευμένων ποσών για τα οικολογικά συστήματα, σε σύγκριση με τη γενική προσέγγιση του Συμβουλίου (προοδευτική αύξηση, ξεκινώντας από 22% το 2023 και φθάνοντας στο 25% το 2025) και η διατήρηση των χρηματοδοτικών ευελιξιών (π.χ. αρχική περίοδος εκμάθησης για τα ΚΜ). Η συντριπτική πλειοψηφία των υπουργών εξέφρασε τη σθεναρή υποστήριξή της στο σχέδιο της Προεδρίας να ολοκληρωθούν οι διαπραγματεύσεις κατά τη διάρκεια της πορτογαλικής Προεδρίας, ενώ αρκετοί υπουργοί υπογράμμισαν την ανάγκη για μια συμφωνία που θα περιλαμβάνει και τους τρεις κανονισμούς που αποτελούν τη δέσμη μεταρρυθμίσεων της ΚΑΠ.

Η Maria do Céu Antunes, ΥπΑΑΤ της Πορτογαλίας δήλωσε ότι «Καταλήξαμε σε κοινή άποψη σχετικά με την πράσινη αρχιτεκτονική, μια εξαιρετική ένδειξη της δέσμευσης του Σ να ολοκληρώσει αυτή τη μεταρρύθμιση, έναν συμβιβασμό που κάναμε στους ευρωπαίους γεωργούς και πολίτες».

Στις 26-27/05⁹⁷ οι υπουργοί συζήτησαν το μέλλον της ΚΑΠ κατά τη διάρκεια της συνόδου που πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες. Ο γενικός στόχος ήταν να επιτευχθεί συμφωνία και για τους τρεις κανονισμούς που συνθέτουν τη δέσμη μέτρων για τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ. Η σύνοδος πραγματοποιήθηκε παράλληλα με τις διοργανικές διαπραγματεύσεις μεταξύ του Σ και του ΕΚ. Τα κύρια σημεία της συζήτησης περιλάμβαναν την κοινωνική αιρεσιμότητα, την στόχευση των πληρωμών και την πράσινη αρχιτεκτονική. Στο πλαίσιο των συνομιλιών, η Γαλλία, η Ελλάδα και η Ιταλία υπέβαλαν δήλωση στο Συμβούλιο σχετικά με την ανάγκη στήριξης των γεωργικών τομέων που επλήγησαν από τους πρόσφατους παγετούς. Μετά από μια περίοδο ζεστού καιρού, ένα ξαφνικό κύμα ψύχους είχε σημαντικές επιπτώσεις σε ορισμένους γεωργικούς τομείς στα εν λόγω ΚΜ, σε ιδίως στους τομείς του κρασιού και των οπωροκηπευτικών. Οι υπουργοί εξέφρασαν την αλληλεγγύη τους προς τα μέλη με τα ενδιαφερόμενα κράτη, ενώ ορισμένοι παρατήρησαν ότι η κλιματική αλλαγή αύξησε τον κίνδυνο κακών καιρικών συνθηκών που επηρεάζουν τη γεωργία σε ολόκληρη την ΕΕ.⁹⁸

Αν και σημειώθηκε πρόοδος σε διάφορους τομείς, ορισμένα βασικά ζητήματα παρέμειναν σε εκκρεμότητα. Ως εκ τούτου, αποφασίστηκε η αναβολή των

⁹⁷ <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2021/05/26-27/>

⁹⁸ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9022-2021-INIT/en/pdf>

συνομιλιών μέχρι την επόμενη συνάντηση των υπουργών γεωργίας και αλιείας τον Ιούνιο. Κύριο ζήτημα που φαίνεται να παρακόλυσε την επίτευξη συμφωνίας, παρά την αισιοδοξία που απέπνεαν οι ανακοινώσεις του Επιτρόπου Γεωργίας, Γ. Βοϊτσεχόφσκι και της Προέδρου Μαρία Αντούνιας, ήταν ο προϋπολογισμός του νέου πρασινίσματος (eco-schemes) με το ευρωκοινοβούλιο να μη δέχεται τον συμβιβασμό για 25% δέσμευση των άμεσων ενισχύσεων για την περίοδο 2023-2027. Το ΕΚ αντιτάχθηκε επίσης στις περιβαλλοντικές δεσμεύσεις, στα Προγράμματα Αγροτικής Ανάπτυξης, στη κοινωνική αιρεσιμότητα και άλλα τεχνικά ζητήματα του Οριζόντιου Κανονισμού (π.χ. αποθεματικό κρίσης κ.α.).

«Ημασταν πολύ κοντά να καταλήξουμε σε συμφωνία αυτή την εβδομάδα. Ωστόσο, ελπίζω ότι θα επιτύχουμε ακόμη έναν συμβιβασμό κατά τη διάρκεια της Πορτογαλικής Προεδρίας. Η Επιτροπή είναι έτοιμη να συνεργαστεί μαζί σας.», έγραψε στο twitter ο Γιάνους Βοϊτσεχόφσκι, Επίτροπος Γεωργίας της ΕΕ μετά το no-deal του συγκεκριμένου ΣΓΑ, που εξέπληξε την αγροδιατροφική κοινότητα.

Στις 25⁹⁹ Ιουνίου το Συμβούλιο και το ΕΚ κατέληξαν σε προσωρινή συμφωνία για το μέλλον της ΚΑΠ. Η πορτογαλική Προεδρία του Συμβουλίου κατέληξε σε προσωρινή συμφωνία με το ΕΚ σχετικά με τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ για την περίοδο 2023-2027.

Η συμφωνία άνοιξε δρόμο για μια απλούστερη, δικαιότερη και πιο πράσινη ΚΑΠ (πρβλ. στόχοι νέας ΚΑΠ) που θα προσφέρει ένα βιώσιμο μέλλον για τους ευρωπαίους γεωργούς. Η νέα ΚΑΠ ενισχύει τα περιβαλλοντικά μέτρα και περιλαμβάνει επίσης διατάξεις που εξασφαλίζουν μεγαλύτερη στήριξη για τις μικρότερες γεωργικές εκμεταλλεύσεις και βοηθούν τους νέους γεωργούς να εισέλθουν στο επάγγελμα. Η συμφωνία ήταν προσωρινή εν αναμονή της έγκρισης από τους ΥπΑΑΤ της ΕΕ κατά την συνεδρίαση της ΣΓΑ, που πραγματοποιήθηκε στις 28-29 Ιουνίου. Χαρακτηριστική ήταν η δήλωση της Maria do Céu Antunes, Υπουργού Γεωργίας της Πορτογαλίας, η οποία δήλωσε ότι «Είμαστε πολύ ικανοποιημένοι με την πρόοδο που σημειώσαμε τις τελευταίες δύο ημέρες, η οποία μας δίνει τη βεβαιότητα ότι έχουμε τις προϋποθέσεις για την επίτευξη συμφωνίας. Ωστόσο, οι προτάσεις πρέπει να

⁹⁹<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/06/25/council-and-ep-strike-provisional-deal-on-the-future-of-the-cap/>

εγκριθούν από τα ΚΜ και μόνο τότε μπορούμε πραγματικά να πούμε αν έχουμε καταλήξει σε συμφωνία ή όχι.».

Στις 28/06 οι ΥπΑΑΤ της ΕΕ επιβεβαίωσαν¹⁰⁰ την προσωρινή συμφωνία που επιτεύχθηκε με το ΕΚ σχετικά με τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ. Η νέα πολιτική αποσκοπεί στο να:

- δεσμεύσει τα ΚΜ για τα κοινωνικά και εργασιακά δικαιώματα των εργαζομένων στη γεωργία
- ενθαρρύνει τους γεωργούς να χρησιμοποιούν πιο πράσινες γεωργικές πρακτικές
- στηρίζει τις μικρότερες γεωργικές εκμεταλλεύσεις και τους νεότερους αγρότες
- συνδέει καλύτερα τη στήριξη με τα αποτελέσματα και τις επιδόσεις των γεωργικών εκμεταλλεύσεων

Το επόμενο βήμα θα ήταν να συμφωνηθούν σε διοργανικό επίπεδο οι υπόλοιπες τεχνικές λεπτομέρειες της προτεινόμενης μεταρρύθμισης και στη συνέχεια να εγκριθεί επίσημα τόσο από το ΕΚ όσο και από το Σ. Η ΥπΑΑΤ της Πορτογαλίας δήλωσε εκ μέρους των ΥπΑΑΤ της ΣΓΑ ότι «Σήμερα συμφωνήσαμε την πιο φιλόδοξη ΚΑΠ μέχρι σήμερα. Πρόκειται για μια καλή συμφωνία για τους αγρότες και την Ευρώπη, η οποία θα ενισχύσει το ευρωπαϊκό αγροδιατροφικό σύστημα, καθιστώντας το πιο βιώσιμο και δικαιότερο για όλους. Η συμφωνία προβλέπει μια εκσυγχρονισμένη ΚΑΠ που υποστηρίζει τη μετάβαση σε μια πιο πράσινη και φιλική προς το κλίμα γεωργία, αυξάνει τον σεβασμό των κοινωνικών και εργασιακών δικαιωμάτων και διασφαλίζει ότι οι γεωργοί παραμένουν ανταγωνιστικοί χωρίς να αφήνουν κανέναν πίσω.»

VII.1 Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΙΣ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ

Η αντιπροσωπεία της Ελλάδος στη ΣΓΑ και στις διαπραγματεύσεις, διαδραμάτισε καταλυτικό ρόλο στην έκβασή τους, καθώς ο τ. Έλληνας ΥπΑΑΤ κ. Λιβανός, επέδειξε μια ιδιαίτερα μαχητική στάση τόσο για την διασφάλιση των συμφερόντων

¹⁰⁰<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/06/28/farming-ministers-confirm-cap-reform-deal/>

των Ελλήνων αγροτών αλλά και για το σύνολο του ενωσιακού αγροδιατροφικού τομέα.

Με τις ηχηρές διπλές παρεμβάσεις της, στη ΣΓΑ του Μαΐου στις Βρυξέλλες, η ελληνική αντιπροσωπεία, που αποτελείτο από τον τ. υπουργό κ. **Σπήλιο Λιβανό**, τον τ. υφυπουργό κ. **Γιάννη Οικονόμου** και τον ΓΓ κ. **Κωνσταντίνο Μπαγινέτα**, πέτυχε να μην συμπεριλαμβάνονται όροι και προϋποθέσεις που θα καθιστούσαν την υλοποίηση της ΚΑΠ πρακτικά αδύνατη, μειώνοντας όσο το δυνατόν περισσότερο γραφειοκρατικά εμπόδια και διοικητικά βάρη, τα οποία ενδεχομένως έθεταν σε κίνδυνο σημαντικό μέρος των ενισχύσεων που λαμβάνουν οι παραγωγοί. *«Με την πολιτική και τις προτάσεις μας»,* τόνισε ο κ. Λιβανός, *«θα προετοιμάσουμε τον παραγωγικό κόσμο της χώρας, έτσι ώστε όχι μόνο εφαρμόσει, αλλά κυρίως να επωφεληθεί από τον ψηφιακό και περιβαλλοντικό μετασχηματισμό της νέας ΚΑΠ».*

Στη ΣΓΑ του 05/2021 η ελληνική αντιπροσωπεία, κατάφερε να αποτυπώνονται όλες οι ελληνικές θέσεις που διασφαλίζουν την ορθή, παραγωγική και ρεαλιστική υλοποίηση της νέας ΚΑΠ.

Σύμφωνα με την ίδια ανακοίνωση, στη διάρκεια των 48ωρων διαπραγματεύσεων διασφαλίστηκαν συγκριμένα στοιχεία που αφορούν τα ελληνικά γεωργικά συμφέροντα όπως:

- Θετικούς όρους για τη δικαιότερη κατανομή των ενισχύσεων.
- Αύξηση των διαθέσιμων κονδυλίων για την ένταξη και εγκατάσταση νέων γεωργών.
- Περιβαλλοντικό προσανατολισμό των ενισχύσεων με παράλληλη εξασφάλιση του γεωργικού εισοδήματος.
- Ευνοϊκότερο σύστημα περιβαλλοντικών ελέγχων για τις μικρές και μεσαίες εκμεταλλεύσεις για την αποφυγή δυσανάλογων αυστηρών κυρώσεων.
- Ενωσιακές και διακυβερνητικές πολιτικές πρωτοβουλίες για την ίση/δικαιότερη αντιμετώπιση των Ευρωπαϊών γεωργών στο πλαίσιο των διεθνών συμφωνιών εμπορίας αγροτικών προϊόντων, με σεβασμό στα ενωσιακά περιβαλλοντικά πρότυπα παραγωγής και διάθεσης τροφίμων.

- Ποσοστό εσωτερικής σύγκλισης των δικαιωμάτων προκειμένου να υπάρχει δικαιότερη κατανομή αυτών και ενίσχυση των νέων και νεοεισερχομένων γεωργών.
- Ποσοστό αναδιανομής προκειμένου να διορθωθούν στρεβλώσεις και να ενισχυθούν οι μικρές και μεσαίες εκμεταλλεύσεις, χωρίς παράλληλα να επιβαρύνονται σημαντικά οι μεγαλύτερες.
- Ενίσχυση των συνδεδεμένων ενισχύσεων προκειμένου να υπάρχει η δυνατότητα στήριξης συγκεκριμένων κλάδων για ιδιαίτερους εθνικούς λόγους.
- Ευέλικτο σχήμα ενεργοποίησης των οικολογικών σχημάτων προκειμένου οι αγρότες να συμμετέχουν σε φιλοπεριβαλλοντικές δράσεις και παράλληλα να συνεχίζουν να απολαμβάνουν το ίδιο ποσοστό ενισχύσεων.
- Υψηλή επενδυτική χρηματοδότηση για περιβαλλοντικές και κλιματικές δράσεις.
- Διατήρηση της εξισωτικής αποζημίωσης και της υψηλής συμμετοχής της στην επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων του δεύτερου Πυλώνα.

Η συνεδρίαση διεκόπη στις 5.00 πμ λόγω της αδυναμίας συμφωνίας με το ΕΚ, καθώς ευρωβουλευτές κομμάτων στις οποίες μετέχουν υπουργοί Γεωργίας είχαν διαφορετικές θέσεις από τους εκπροσώπους των κυβερνήσεων τους», αναφέρει το ΥΠΑΑΤ, σε ανακοίνωσή του, στάση την οποία η ελληνική αντιπροσωπεία χαρακτήρισε «εκβιαστική και ασεβή έναντι των δημοκρατικών θεσμών».

Συμφωνά με τον τ. Έλληνα ΥΠΑΑΤ, «οι υπουργοί Γεωργίας της ΕΕ-27 βρέθηκαν αντιμέτωποι με μια "εντελώς απαράδεκτη" μέθοδο διαπραγμάτευσης από το ΕΚ κατά τη διάρκεια των συνομιλιών για το μέλλον της ΚΑΠ, η οποία στερείται δημοκρατίας». Η δήλωση αυτή ήρθε σε συνέχεια των τεταμένων διαπραγματεύσεων μεταξύ των τριών θεσμικών οργάνων στη ΣΓΑ στις 27/05/2021, σε μια προσπάθεια να σφραγιστεί μια συμφωνία για τη μεταρρύθμιση του προγράμματος επιδοτήσεων της ΕΕ για τη γεωργία μετά το 2020. Οι συνομιλίες κατέρρευσαν λόγω ορισμένων εναπομεινάντων σημείων εμπλοκής, συμπεριλαμβανομένων των πράσινων στοιχείων της νέας μεταρρύθμισης της ΚΑΠ, αν και υπήρξε ευρεία συναίνεση ως προς την ανάγκη ολοκλήρωσης των διαπραγματεύσεων ώστε να καταστεί δυνατή η εφαρμογή των ΣΣ της ΚΑΠ σε κάθε κράτος μέλος από τον Ιανουάριο του 2023. "Παρά τη θετική προσέγγιση του Συμβουλίου Υπουργών και την ειλικρινή πρόθεσή μας να βρούμε

κοινό έδαφος με το ΕΚ, βρεθήκαμε αντιμέτωποι με μια εντελώς απαράδεκτη μέθοδο διαπραγμάτευσης, από την οποία θεωρήσαμε ότι έλειπε η δημοκρατία", δήλωσε ο Σπ. Λιβανός και συνέχισε κατηγορώντας το Κοινοβούλιο για "εκβιασμό" χαρακτηρίζοντας τους ευρωβουλευτές ήταν "εντελώς ασεβείς". Ερωτηθείς σχετικά με αυτά τα σχόλια, ο κ. Λιβανός εξήγησε ότι, μετά από δύο ημέρες ασταμάτητων διαπραγματεύσεων, το Σ της ΕΕ κλήθηκε να πει ναι ή όχι σε μια αντιπρόταση, η οποία κατατέθηκε από το Κοινοβούλιο και παρουσιάστηκε σε έντυπη μορφή. Ωστόσο, αυτή η αντιπρόταση περιλάμβανε ένα ευρύ φάσμα νέων, προηγουμένως μη δημοσιοποιημένων, διατάξεων, επεσήμανε. Ως εκ τούτου, η απόφαση σχετικά με την αντιπρόταση απαιτούσε "περισσότερο χρόνο για ενδελεχή εξέταση και αξιολόγηση από τεχνικούς εμπειρογνώμονες", είπε. Αυτό ώθησε τον κ. Λιβανό να πάρει το λόγο και να τονίσει ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, "η μη συμφωνία είναι πολύ καλύτερη από μια κακή συμφωνία". "Κανένας από τους υπουργούς δεν θα μπορούσε να επιστρέψει στη χώρα του, στο κοινοβούλιο, στους αγρότες και στους ψηφοφόρους του επιστρέφοντας με μια κακή, ανέφικτη συμφωνία στα χέρια του", τόνισε.

Ο επικεφαλής της ελληνικής αντιπροσωπείας τόνισε στην αρχή της παρέμβασής του στη συζήτηση για την πορεία των διαπραγματεύσεων μεταξύ των θεσμικών οργάνων της ΕΕ ότι, "Κατανοεί πλήρως την ανάγκη για μια συμβιβαστική προσέγγιση μεταξύ των συν-νομοθετών, κατά την εξέταση, όμως, των όποιων προτάσεων πρέπει να διασφαλίσουν τις αρχές της απλούστευσης και επικουρικότητας, δηλαδή τα δύο κεντρικά στοιχεία της μεταρρύθμισης".

Στο κείμενο των 27 ΥπΑΑΤ που αποτέλεσε κρίσιμο βήμα για την επίτευξη της συμφωνίας, ο κ. Λιβανός κατάφερε να αποτυπώνονται όλες οι ελληνικές θέσεις που διασφαλίζουν την ορθή, παραγωγική και ρεαλιστική υλοποίηση της νέας ΚΑΠ. Στη συνέχεια με την έντονη αντίδρασή του στην αντιπαραγωγική στάση του ΕΚ πέτυχε, με την συναίνεση των ομολόγων του, να μην καταλήξουν σε μια κακή συμφωνία και να κριθεί οριστικά το θέμα σε νεότερη ΣΓΑ. Οι σημαντικότερες θέσεις της ελληνικής αντιπροσωπείας παρατίθενται ξεχωριστά σε ειδικό παράρτημα.

VII.2. ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Μέσα από τα ενημερωτικά δελτία της ΕΕ, παρέχεται μια επισκόπηση του γεωργικού τομέα και της αγροτικής ανάπτυξης σε κάθε Κ-Μ της ΕΕ ανάμεσα τους και στην Ελλάδα.

Το δελτίο παρουσιάζει στοιχεία και αριθμούς για καθέναν από τους 9 ειδικούς στόχους της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής μετά το 2020, όπως προτάθηκε από την Επιτροπή την 1η Ιουνίου 2021¹⁰¹. Οι πληροφορίες αντικατοπτρίζουν όλο το κοινό πλαίσιο και περιλαμβάνουν δείκτες επιπτώσεων σε σχέση με τη γεωργία και την αγροτική ανάπτυξη για τους οποίους υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία μέχρι σήμερα και βασίζεται στις διαθέσιμες πληροφορίες που έλαβε η Επιτροπή από τα ΚΜ έως τον Αύγουστο

Ειδικότερα για την Ελλάδα, οι στόχοι αναλύονται ως εξής¹⁰²:

1. Στήριξη του βιώσιμου γεωργικού εισοδήματος και της ανθεκτικότητας σε ολόκληρη την Ένωση για την ενίσχυση της επισιτιστικής ασφάλειας μέσω:¹⁰³
 - A) Μείωση των εισοδηματικών ανισοτήτων
 - B) Στήριξης βιώσιμου γεωργικού εισοδήματος
 - Γ) Συμβολή στην εδαφική ισορροπία, ήτοι περιφερειακή ισορροπία των περιοχών της Ελλάδος ως προς την εφαρμογή της ΚΑΠ.
2. Ενίσχυση του προσανατολισμού στην αγορά και αύξηση της ανταγωνιστικότητας μέσω:

¹⁰¹ Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση κανόνων για τη στήριξη των στρατηγικών σχεδίων που πρέπει να καταρτίζονται από τα κράτη μέλη στο πλαίσιο της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (στρατηγικά σχέδια της ΚΓΠ) και να χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ) και το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ), και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1305/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ) αριθ. 1307/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου {SEC(2018) 305 final} - {SWD(2018) 301 final} (COM(2018)392 final)

¹⁰² https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/by_country/documents/analytical_factsheet_el.pdf

¹⁰³ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap_specific_objectives_-_brief_1_-_ensuring_viable_farm_income.pdf

- A) Αύξηση της παραγωγικότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων
 - B) Αξιοποίηση του εμπορίου γεωργικών προϊόντων διατροφής
3. Βελτίωση της θέσης των αγροτών στην αξία της αγροδιατροφικής αλυσίδας μέσω:¹⁰⁴
- i) Προστιθέμενης αξίας για τους παραγωγούς του πρωτογενή τομέα στην τροφική αλυσίδα
4. Συμβολής στον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής καθώς και προσαρμογή στις πηγές ανανεώσιμης ενέργειας μέσω:¹⁰⁵
- i) Ενίσχυσης της δέσμευσης άνθρακα
 - ii) Αύξησης της βιώσιμης ενέργειας στη γεωργία
5. προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και της αποτελεσματικής διαχείρισης των φυσικών πόρων μέσω:
- i) μείωσης της εδαφικής διάβρωσης
 - ii) βελτίωση της ατμοσφαιρικής ποιότητας
 - iii) βελτίωση της υδατικής ποιότητας
 - iv) μείωση της διαρροής νιτρικών'
6. Συμβολή στην προστασία της βιοποικιλότητας , της ενίσχυσης του οικοσυστήματος και την διατήρηση των ενδιαιτημάτων και των τοπίων μέσω:
- i) αύξηση του πληθυσμού των αγροτικών πτηνών
 - ii) ενισχυμένης προστασίας της βιοποικιλότητας
 - iii) ενίσχυση οικοσυστημάτων

¹⁰⁴https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap-specific-objectives-brief-3-farmer-position-in-value-chains_en.pdf

¹⁰⁵https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap-specific-objectives-brief-4-agriculture-and-climate-mitigation_en.pdf

7. Προσέλκυση νέων γεωργών και διευκόλυνση της ανάπτυξης των επιχειρήσεων στις αγροτικές περιοχές

8. προώθηση της απασχόλησης, της ανάπτυξης, της κοινωνικής ένταξης και της τοπικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές, συμπεριλαμβανομένης της βιοοικονομίας και της βιώσιμης δασοκομίας μέσω:¹⁰⁶

i) Συμβολής στην απασχόληση στις αγροτικές περιοχές

ii) Συμβολής στην ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών

iii) Προώθηση της αγροτικής ένταξης

9. βελτίωση της ανταπόκρισης της γεωργίας στις κοινωνικές απαιτήσεις για τρόφιμα, συμπεριλαμβανομένης των ασφαλών, θρεπτικών και βιώσιμων τροφίμων καθώς και της καλής διαβίωσης των ζώων μέσω:¹⁰⁷

i) Περιορισμού της χρήσης αντιβιοτικών στη γεωργία

ii) Βιώσιμης χρήσης των φυτοφαρμάκων

iii) Ανταπόκρισης στη ζήτηση των καταναλωτών για ποιοτικά τρόφιμα

10. Προώθηση της γνώσης, της καινοτομίας και της ψηφιοποίησης στην γεωργία μέσω διαμοιρασμού γνώσεων και καινοτομίας

¹⁰⁶https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap-specific-objectives-brief-8-jobs-and-growth-in-rural-areas_en.pdf

¹⁰⁷https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap_briefs_9_final.pdf

VIII. ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Στο πλαίσιο της μεταρρυθμισμένης ΚΑΠ η οποία θα καλύπτει την περίοδο 2023-2027, τα ΚΜ κλήθηκαν να καταρτίσουν ΕΣΣ που θα περιγράφουν λεπτομερώς τον τρόπο με τον οποίο θα εφαρμόσουν τις διατάξεις της πολιτικής. Οι ΥΠΑΑΤ συζήτησαν την πορεία της προετοιμασίας των σχεδίων τους, προσδιόρισαν τυχόν προκλήσεις που αντιμετωπίζουν και προβληματίστηκαν σχετικά με τις διαδικασίες δημόσιας διαβούλευσης που διεξήχθησαν με τα σχετικά ενδιαφερόμενα μέρη. Κάλεσαν επίσης την Ε Επ να υιοθετήσει μια διαφανή προσέγγιση για την αξιολόγηση των σχεδίων, για παράδειγμα παρέχοντας σαφή κριτήρια αξιολόγησης και διασφαλίζοντας ότι θα δημοσιοποιούνται όσο το δυνατόν περισσότερα έγγραφα καθοδήγησης.¹⁰⁸

Το νέο ΕΣΣ της ΚΑΠ 2023-2027, τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση ¹⁰⁹, το οποίο επιμελήθηκε η Γενική Γραμματεία Αγροτικής Πολιτικής και Διεθνών Σχέσεων, υπό τον αρμόδιο ΓΓ κ. Μπαγινέτα.

Στο κείμενο, το οποίο παρουσιάστηκε στην 5^η συνδιάσκεψη διαβούλευσης για τη νέα ΚΑΠ που πραγματοποιήθηκε στην Θεσσαλονίκη στις 16/09/2021 στο πλαίσιο της 85^{ης} ΔΕΘ, συνοψίζονται τα αποτελέσματα της μέχρι σήμερα προετοιμασίας του Στρατηγικού Σχεδίου ως προέκυψαν από την εκτεταμένη διαβούλευση με τους θεσμικούς και παραγωγικούς φορείς μέσα από τις σχετικές ημερίδες σε κάθε Περιφέρεια, τις θεματικές ομάδες, τις έρευνες πεδίου (ποσοτικές και ποιοτικές).

Ειδικότερα, περιλαμβάνει την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης της Ελληνικής Γεωργίας, τον προσδιορισμό και την ιεράρχηση των διαπιστωμένων αναγκών, την Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική για την δημιουργία ενός νέου παραγωγικού οικονομικού μοντέλου, καθώς και το πλαίσιο των παρεμβάσεων των δύο Πυλώνων της νέας ΚΑΠ που θα υπηρετήσουν την συγκεκριμένη Στρατηγική.

Το ΕΣΣ της περιόδου 2023-2027 συνιστά το βασικό κείμενο πολιτικής για την ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα και των αγροτικών περιοχών της χώρας., το οποίο προδήλως στοχεύει στην εδραίωση ενός νέου παραγωγικού μοντέλου για την Ελληνική γεωργία και τον αγροδιατροφικό τομέα ευρύτερα με κύριους πυλώνες την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και την διασφάλιση ενός δίκαιου γεωργικού

¹⁰⁸ <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2021/10/11-12/>

¹⁰⁹ <http://www.minagric.gr/index.php/el/the-ministry-2/grafeiotypou/deltiatypou/11813-dt210921a>

εισόδημα στον παραγωγό. Το ΕΣΣ είναι προσαρμοσμένο στις σύγχρονες απαιτήσεις της κλιματικής αλλαγής με μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος της γεωργίας παρέχοντας παράλληλα στον καταναλωτή ασφαλή και υγιεινά τρόφιμα¹¹⁰.

Όπως προκύπτει από το ΕΣΣ «την περίοδο της κρίσης η ελληνική γεωργία επέδειξε αξιοσημείωτη σταθερότητα σε σχέση με την υπόλοιπη οικονομία της χώρας. Ο αγροτικός τομέας στην Ελλάδα παράγει περίπου το 4% του συνολικού ΑΕΠ (ποσοστό μεγαλύτερο από το μέσο της ΕΕ που είναι 1,6%) και απασχολεί το 11,6% του εργατικού δυναμικού της χώρας (ποσοστό πολύ μεγαλύτερο από τον μέσο όρο της ΕΕ που είναι 3,9%)», γεγονός που επικρότησε και ο Ευρωπαίος Επίτροπος κ. Γιάννους Βοϊτσεχόφσκι, χαρακτηρίζοντας την ελληνική αγροτική οικονομία, ως φαινόμενο καθώς η παραγωγή είναι μεγαλύτερη από την εθνική κατανάλωση παρά τις δυσκολίες που υπάρχουν στην παραγωγή με την ύπαρξη μικρού κλήρου. Ο κ. Βοϊτσεχόφσκι, υπογράμμισε ότι το φαινόμενο αυτό συντελείται με δεδομένο ότι η ελληνική γεωργία είναι λιγότερο από το 3% των συνολικών εκτάσεων στην ΕΕ αλλά η προστιθέμενη αξία είναι 3,5%.

Παράλληλα ο Επίτροπος σημείωσε ότι χάρη στη συμβολή των αγροτών αποφεύχθηκε η διατροφική κρίση, αναφέρθηκε στην περιβαλλοντική διάσταση της νέας ΚΑΠ και τόνισε ότι χρειάζονται συνέργειες. Επεσήμανε επίσης ότι για την ενίσχυση του πρωτογενούς τομέα δεν υπάρχει μόνο η ΚΑΠ αλλά και το Ταμείο Ανάκαμψης και το Ταμείο Συνοχής. Τόνισε ότι επιλογή της ΕΕ είναι η στήριξη του αγροδιατροφικού τομέα ώστε να πάψουν οι πολίτες της να εγκαταλείπουν την παραγωγή, σημειώνοντας ότι από το 2000 έως το 2014 περίπου 4 εκατ. παραγωγοί εγκατέλειψαν τον πρωτογενή τομέα. Διευκρίνισε ότι είναι άλλο η ΚΑΠ και άλλο η Εθνική Στρατηγική που είναι διαφορετική σε κάθε χώρα και για το λόγο αυτό γίνεται και η διαβούλευση, καθώς πρέπει να γίνει σεβαστή η διαφορετικότητα κάθε περιοχής.

Η πολιτική ηγεσία του ΥΠΑΑΤ, προσδοκώντας σε μια πολιτική διάσταση της ΚΑΠ σημείωσε ότι «*Η Κοινή Αγροτική Πολιτική ενώνει τις ευρωπαϊκές δυνάμεις και τους λαούς της Ευρώπης*»

Στην ελληνική επικράτεια έλαβε χώρα εκτεταμένος διάλογος και διαβούλευση για τη διαμόρφωση της εθνικής στρατηγικής για τη νέα ΚΑΠ με ευρύτατη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων πλευρών και εταίρων, η οποία απέληξε στην υποβολή του

¹¹⁰http://www.agrotikianaptixi.gr/sites/default/files/keimeno_diavoyleysis_ss_kgp_2023-2027_15-09-2021_final.pdf

επικαιροποιημένου ΕΣΣ ενώ τον 11/2022 εκδόθηκε η Εκτελεστική Απόφαση της Επιτροπής της 21.11.2022 (C(2022)8270/21.11.2022) σχετικά με την έγκριση του στρατηγικού σχεδίου της Ελλάδας για την ΚΓΠ 2023-2027 για ενωσιακή στήριξη που χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων και το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η αναθεώρηση της ΚΑΠ, ως απότοκος όχι απλά μιας διαδικασίας αναμόρφωσης του αγροδιατροφικού και αγροπαραγωγικού μοντέλου στην ΕΕ, διήλθε σκοπέλων και βασάνων για την επίτευξη της μέσω συνεδριάσεων μυθιστορηματικών διαστάσεων, που σε πολλούς δημοσιογράφους της ΕΕ θύμισαν εποχές «Κενού Εδράνου».

Η Ελλάδα, με βάση την εδαφική τυπολογία της ΕΕ αποτελεί μια «αγροτική» χώρα, αφού οι κυρίαρχα αγροτικές περιοχές καλύπτουν το 62% της έκτασης της, οι ενδιάμεσες αγροτικές περιοχές το 32% και οι κυρίαρχα αστικές το 6%. Στις αγροτικές περιοχές κατοικεί το 31%, στις ενδιάμεσες αγροτικές το 24% και στις αστικές το 45% του πληθυσμού της χώρας¹¹¹. Βάσει τούτων, όπως παρουσιάζονται στο τρέχον ΕΣΣ, εύκολα γίνεται αντιληπτή η σημασία της κάθε λεπτομέρειας της αναθεώρησης του βασικού κειμένου για τον πρωτογενή τομέα, καθώς η νέα ΚΑΠ μπορεί να αποτελέσει μια πρώτη τάξεως ευκαιρία για την Ελλάδα να επιτύχει τον μετασχηματισμό της αγροτικής της οικονομίας, την εξωστρέφεια, την πολυπόθητη περιφερειακή ανάπτυξη και – σε απώτερο επίπεδο - την αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου της χώρας. Η δήλωση της πολιτικής ηγεσίας του ΥΠΑΑΤ ότι «...ο αγροτικός τομέας είναι ψηλά στην ατζέντα μας, γιατί συμβάλει στην ευημερία της κοινωνίας μας. Συζητούμε και διαβουλευόμαστε την ΚΑΠ η οποία αποτελεί τη στρατηγική μας για τα επόμενα χρόνια και μετατρέπεται σε αναπτυξιακό θεμέλιο για την Ελλάδα» χαρακτηρίζει και την σημασία της νέας ΚΑΠ καθώς δικαιολογεί τις εντονότερες παρεμβάσεις του ΥΠΑΑΤ στις ΣΓΑ. Το μέλλον της ΚΑΠ είναι στενά συνυφασμένο με τις συζητήσεις και τις αποφάσεις που θα ληφθούν για το μέλλον ΕΕ. Οι νέες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ΕΕ, όπως η ασφάλεια στα σύνορα, η άμυνα και το μεταναστευτικό/προσφυγικό και η αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου θα επηρεάσουν τον προϋπολογισμό. Μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο, που συμπληρώνεται από φιλόδοξες προτεραιότητες της ΕΕ για το περιβάλλον και το κλίμα, αποτελεί μια αληθινή πρόκληση η διασφάλιση επαρκών πόρων για την ΚΑΠ.

Στις 2 Δεκεμβρίου 2021 εγκρίθηκε επίσημα η συμφωνία για τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ¹¹². Η νέα νομοθεσία, η οποία πρόκειται να αρχίσει να εφαρμόζεται από το

¹¹¹http://www.agrotikianaptixi.gr/sites/default/files/keimeno_diavoyleysis_ss_kgp_2023-2027_15-09-2021_final.pdf

¹¹²https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/new-cap-2023-27_en

2023, ανοίγει το δρόμο για μια πιο δίκαιη, πιο πράσινη και πιο βασισμένη στις επιδόσεις ΚΓΠ.

Θα επιδιώξει να εξασφαλίσει ένα βιώσιμο μέλλον για τους Ευρωπαίους γεωργούς, να παρέχει πιο στοχευμένη στήριξη στις μικρότερες γεωργικές εκμεταλλεύσεις και να επιτρέψει μεγαλύτερη ευελιξία στις χώρες της ΕΕ να προσαρμόζουν τα μέτρα στις τοπικές συνθήκες.

Η γεωργία και οι αγροτικές περιοχές κατέχουν κεντρική θέση στην ευρωπαϊκή πράσινη συμφωνία και η νέα ΚΑΠ θα αποτελέσει βασικό εργαλείο για την επίτευξη των φιλοδοξιών των στρατηγικών της ΕΕ. Στο πλαίσιο αυτό δημιουργούνται νέες συνθήκες αλλά και νέες ευκαιρίες για την ανάπτυξη του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα. Ένα τομέα στρατηγικής σημασίας, ο οποίος δύναται, στα πλαίσια της ΚΑΠ, να διαδραματίσει έναν καταλυτικό ρόλο στην βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και της ευημερίας, όχι μόνο του Ελληνικού πληθυσμού αλλά και γενικότερα της ΕΕ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Η θέση της Ελληνικής Ηγεσίας κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων

Η θέση της Ελλάδας για τους όρους της νέας ΚΑΠ ήταν εστιασμένη στην πράσινη μετάβαση που αποτελεί κοινή προτεραιότητα της ΕΕ. *«Προκειμένου να επιτευχθούν τα αποτελέσματα που όλοι θέλουμε, η ΚΑΠ πρέπει να σχεδιαστεί με ρεαλισμό για μια λειτουργική αναβαθμισμένη, υψηλότερης προστιθέμενης αξίας γεωργία η οποία θα αποβεί προς όφελος τόσο των γεωργών όσο και του περιβάλλοντος»*, επισήμανε ο κ. Λιβανός.

Στη συνέχεια, ο κ. Λιβανός, ανέπτυξε τις ιδιαίτερες, όπως τόνισε, ανησυχίες της Ελλάδας. (Παρατίθενται αυτούσια τα αποσπάσματα της παρέμβασης)

Όσον αφορά στην **πράσινη αρχιτεκτονική**:

- Η ανάγκη για επίτευξη συμφωνίας είναι πλέον επιτακτική. Η πρόταση της Προεδρίας για σταδιακή αύξηση του ποσοστού σε 22% τα πρώτα χρόνια και 25% το 2025 και μετά, με την ταυτόχρονη διατήρηση της δοκιμαστικής περιόδου είναι μία λύση στην οποία όλοι πρέπει να συγκλίνουμε.

- Αναπόσπαστο τμήμα θεωρούμε τη συμπερίληψη τουλάχιστον 60% των δαπανών για περιοχές με φυσικούς περιορισμούς στο 30% ring fencing του Πυλώνα II. Ομοίως πολύ σημαντική είναι και η συμπερίληψη του άρθρου 66 στην ευελιξία του άρθρου 86. Άρα δεν έχουμε τη δυνατότητα να αποδεχθούμε τη νέα πρόταση της Επιτροπής. Οι δαπάνες αυτές συμβάλλουν καταλυτικά, όχι μόνο στην διατήρηση της ζωτικότητας αυτών των μειονεκτικών περιοχών, αλλά κυρίως στη διατήρηση της βιοποικιλότητας και την αποτροπή της εγκατάλειψης της γης, με ό,τι αυτό συνεπάγεται, όπως η διάβρωση και υποβάθμιση των εδαφών.

Όσον αφορά στα **πρότυπα της αιρεσιμότητας**:

- Θέλουμε να παραμείνουν όπως αποφασίστηκαν στην γενική προσέγγιση, προκειμένου να γίνονται σεβαστές οι ιδιαιτερότητες, οι ανάγκες και δυνατότητες κάθε κράτους μέλους ξεχωριστά. Οι νέες προτάσεις φαίνεται να κινούνται στη θετική κατεύθυνση, ωστόσο θέλουμε να τις εξετάσουμε.

Όσον αφορά στην αναδιανομή των άμεσων ενισχύσεων :

- Υποστηρίζουμε την κατεύθυνση της δικαιότερης κατανομής τους σε όφελος των μικρότερων γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Ωστόσο, σε χώρες σαν την Ελλάδα, όπου αυτές οι εκμεταλλεύσεις αποτελούν την πλειοψηφία, οι ανάγκες για αναδιανεμητική στήριξη είναι περιορισμένες, ενώ μέσω της εσωτερικής σύγκλισης έχουν ήδη επιτευχθεί σημαντικά αποτελέσματα αναδιανομής του γεωργικού εισοδήματος. Σε κάθε περίπτωση, ποσοστό ύψους 12% είναι ιδιαίτερα υψηλό για την Ελλάδα. Θα μπορούσαμε να αποδεχθούμε την υποχρεωτικότητα της αναδιανεμητικής στήριξης, όπως ανέφερε και ο Επίτροπος το πρωί, μόνο αν το ποσοστό και ο τρόπος επίτευξης ορίζονται από τα ΚΜ. Στη δική μας περίπτωση, κρίνουμε εφικτό ένα ποσοστό περίπου στο 5%.

Όσον αφορά στην **κοινωνική αιρεσιμότητα**:

- Επί της αρχής είναι αποδεκτή από όλους μας, ωστόσο εκφράζουμε την πλήρη αντίθεσή μας για την ενσωμάτωσή της στο σύστημα ελέγχων και κυρώσεων του Οριζόντιου κανονισμού, και βεβαίως τη γραφειοκρατική επιβάρυνση που αυτή επιφέρει. Όντας πραγματιστές, θεωρούμε εφαρμόσιμη και αποτελεσματική την συμβολή της ΚΑΠ στην ενημέρωση, κατάρτιση και ευαισθητοποίηση των αγροτών εντός του Συστήματος Γεωργικών Συμβουλών, με ταυτόχρονη ανάληψη ευθύνης από τις αρμόδιες αρχές κάθε Κράτους.

Επιπλέον, ο κ. Λιβανός τόνισε ότι :

- "Υπερθεματίζουμε την αύξηση από 2% σε 3% για τη συμπληρωματική ενίσχυση των νέων γεωργών από τους δύο Πυλώνες, και από οποιαδήποτε άλλη πηγή μπορούν να χρηματοδοτηθούν, καθώς αποτελεί κεντρική εθνική μας πολιτική επιλογή".

- "Σχετικά με τη δημοσιονομική πειθαρχία και το γεωργικό αποθεματικό, συνεχίζουμε να υποστηρίζουμε τις θέσεις του Συμβουλίου που ταυτίζονται και με τις θέσεις της Επιτροπής, και επισημαίνουμε τη σημασία στήριξης και μη απόκλισης των παραγωγών των νησιών μας και των ορεινών και δύσβατων περιοχών".

Η παρέμβαση και η δυναμική στάση της Ελληνικής Αντιπροσωπείας δεν εξαντλήθηκε στην συνεδρίαση του Μαΐου, αντιθέτως, στην άτυπη συνεδρίαση των

ΥπαΑΤ στις 14/06/2021¹¹³ που έγινε στη Λισσαβόνα πριν το καταληκτικό ΣΓΑ, ο Σπήλιος Λιβανός, σύμφωνα με σχετικό δελτίο Τύπου, ζήτησε η ΚΑΠ να είναι μοχλός εισδοχής νέων στη γεωργία και όχι γραφειοκρατικό σύστημα αποτροπής. Αναλυτικά η τοποθέτησή του έχει ως εξής:

«Η ΚΑΠ πρέπει να αποτελέσει ευκαιρία και όχι σκληρό γραφειοκρατικό σύστημα χωρίς ουσιαστικά κίνητρα για τον αγροτικό κόσμο. Πρέπει να αποτελεί μοχλό εισδοχής νέων ανθρώπων στη γεωργία και όχι αποτροπή....Στόχος όλων μας είναι η επίτευξη της πολιτικής συμφωνίας στο Λουξεμβούργο. Ωστόσο, νομίζω ότι η ΚΑΠ πρέπει να αποτελέσει ευκαιρία και όχι σκληρό γραφειοκρατικό σύστημα χωρίς ουσιαστικά κίνητρα για τον αγροτικό κόσμο. Πρέπει η πολιτική μας να είναι εφαρμόσιμη. Να είναι ουσιαστικά και πραγματιστικά πράσινη. Να λαμβάνει υπόψη της τις διαφορετικές ανάγκες, τα χαρακτηριστικά του ευρωπαϊκού τοπίου και της αγοράς αγροτικών προϊόντων. Να προχωρήσουμε σε λύσεις με γνώμονα την ευκολία αναπροσαρμογής των κανόνων και τον σεβασμό στις ευαίσθητες κοινωνικό-οικονομικές συνθήκες της Ευρωπαϊκής υπαίθρου. ...Η ΚΑΠ πρέπει να είναι συμβατή με το μακρόπνοο σχέδιο της Ένωσης για τις αγροτικές περιοχές. Να αποτελεί μοχλό εισδοχής νέων ανθρώπων στη γεωργία, όχι αποτροπή. Να αποτελεί έμπνευση για τους αγρότες όχι φόβητρο επιβολής κυρώσεων»

Ο κ. Λιβανός αναφέρθηκε λεπτομερώς στις ελληνικές θέσεις γύρω από τα επίμαχα ζητήματα που εκκρεμούν για να κλείσει η συμφωνία για την ΚΑΠ, ενώ αναφερόμενος στα ζητήματα της ασφάλειας των τροφίμων, τόνισε:

«Η πανδημία και τα ακραία καιρικά φαινόμενα έχουν αλλάξει πλέον τις κοινωνικές και οικονομικές ισορροπίες, θέτοντας στο επίκεντρο των πολιτικών μας προτεραιοτήτων την διασφάλιση επάρκειας και ποιότητας τροφίμων εντός του πλαισίου της πράσινης μετάβασης». Και πρόσθεσε: «Είμαστε αυτό που τρώμε. Και αν τρώμε καλά και θρεπτικά τρόφιμα δεν είμαστε μόνο εμείς υγιείς, αλλά και ο πλανήτης μας καθίσταται πιο υγιής. Αυτή είναι η σειρά που πρέπει να προσέξουμε».

Μετά την υπογραφή της προσωρινής συμφωνίας, έγινε η αποτίμηση των ωφελειών και των απωλειών της νέας ΚΑΠ για την Ελλάδα. Ο Έλληνας ΥπαΑΤ υπογράμμισε

¹¹³ Το άτυπο Συμβούλιο είχε ως θέμα την ασφάλεια των τροφίμων, ωστόσο η συζήτηση επεκτάθηκε και στο θέμα της ΚΑΠ.

πως με τις νέες αυτές μεταρρυθμίσεις, «καταργούνται αδικίες και διορθώνονται στρεβλώσεις που αφορούν σε κακοδιαχείριση επιδοτήσεων, ανισοκατανομή δικαιωμάτων, αυθαιρεσίες και ανομίες του παρελθόντος. Συνδέονται οι ενισχύσεις με την παραγωγή και την καινοτομία» ενώ παράλληλα «αναδιαρθρώνονται οι ελεγκτικοί μηχανισμοί με στόχο την αποτελεσματικότερη προστασία καταναλωτών και παραγωγών από νοθείες και παράνομες ελληνοποιήσεις, αλλά και την τιμωρία όσων παρανομούν». Επιπλέον όφελος για την χώρα είναι η «εκκίνηση της υλοποίησης ενός τεράστιου προγράμματος επενδύσεων στις εγγειοβελτιωτικές υποδομές, εντάσσοντας στο Ταμείο Ανάκαμψης έργα φραγμάτων νερού και δικτύων άρδευσης ύψους 1 δισ. ευρώ» ενώ «προχωρά ο ψηφιακός μετασχηματισμός του ελληνικού αγροτικού τομέα για να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της νέας ψηφιακής εποχής, εντάσσοντας στο Ταμείο Ανάκαμψης έργα για την έξυπνη γεωργία, τον ψηφιακό εκσυγχρονισμό και τη διασύνδεση των πληροφοριακών συστημάτων».

Ο κ. Λιβανός ανέφερε ακόμη ότι θα ενισχυθεί «η επιχειρηματικότητα, οι συνεταιρισμοί και τα συλλογικά σχήματα με στόχο τη δημιουργία οικονομιών κλίμακας, την επένδυση στην καινοτομία, την καθετοποίηση, και συνάμα τον δραστικό περιορισμό της μαύρης οικονομίας» υπογραμμίζοντας ότι «το ΥΠΑΑΤ επενδύει στην εξωστρέφεια για την αύξηση των εξαγωγών χτίζοντας μια δυναμική αγροτική εξωτερική πολιτική για τα ελληνικά προϊόντα και διαμορφώνοντας ένα ισχυρό εθνικό brand name για τις παγκόσμιες αγορές».

Σύμφωνα με επιτελείς του ΥΠΑΑΤ, βασικό εργαλείο για την υλοποίηση των προαναφερθέντων και την άντληση ωφέλειας για την Ελλάδα, θα αποτελέσει το Ταμείο Ανάκαμψης το οποίο, όπως σημειώνουν «κινητοποιεί πάνω από 2 δισ. ευρώ στον αγροτικό τομέα» και η νέα ΚΑΠ της οποίας ο προϋπολογισμός για την προγραμματική περίοδο 2021- 2027, παρέμεινε στα 19,3 δισ. Ευρώ «τη στιγμή που στις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ υπήρξε μείωση κατά 10%, ενώ, ως χώρα, αποφύγαμε την εξωτερική σύγκλιση» όπως τόνισαν. Χαρακτηρίζοντας την νέα ΚΑΠ επισήμαναν ότι «αποτελεί μια μεγάλη ευκαιρία για τη χώρα μας, που θα καθορίσει την αγροτική μας οικονομία τα επόμενα 10 χρόνια» και τόνισαν ότι «η εφαρμογή της θα έχει σημαντικά οφέλη όχι μόνο για τους αγρότες και παραγωγούς, αλλά για το σύνολο των Ελλήνων πολιτών, καθώς αποτελεί μια περισσότερο δίκαιη, πράσινη, κοινωνική και ευέλικτη αγροτική πολιτική. Θέτει ακριβώς τις βάσεις για τη διασφάλιση πιο

υγιεινών και πιο ποιοτικών τροφίμων για όλους, τη μείωση της σπατάλης, αλλά και την προστασία του περιβάλλοντος».

Επιχειρησιακοί και επιτελικοί παράγοντες του ΥΠΑΑΤ, στο πλαίσιο εφαρμογής της ΚΑΠ, ανακοίνωσαν ότι σταδιακά από το 2022, και με συγκεκριμένα βήματα έως το 2026, θα καταργηθούν τα ιστορικά δικαιώματα, ενώ θα ενισχυθούν οι μικρές και μεσαίες εκμεταλλεύσεις μέσω της αναδιανεμητικής ενίσχυσης από το 2023.

Παράλληλα υπογράμμισαν πως θα στηριχθούν στοχευόμενα σημαντικοί τομείς παραγωγής οι οποίοι αντιμετωπίζουν προβλήματα ανταγωνιστικότητας και βιωσιμότητας, μέσω των συνδεδεμένων ενισχύσεων, ενώ επισήμαναν ότι στο ΕΣΣ θα ενσωματωθούν γεωργικές πρακτικές επωφελείς για το κλίμα και το περιβάλλον.

Ο κ. Λιβανός, συγκεκριμένα, τόνισε ότι **προωθείται η ηλικιακή ανανέωση του αγροτικού μας πληθυσμού** μέσω της προσέλκυσης νέων ανθρώπων στον πρωτογενή τομέα καθώς όπως δήλωσε «πολιτική επιλογή του ΥΠΑΑΤ και της κυβέρνησης είναι να επιστρέψουν οι νέοι στο χωράφι. Στην παραγωγή».

Ο τ. ΥφΑΑΤ, Γιάννης Οικονόμου σημείωσε ότι η νέα ΚΑΠ «αλλάζει φιλοσοφία. Οπότε εμείς δεν μπορούμε να μείνουμε ίδιοι. Αν μείνουμε ίδιοι, θα χάσουμε χρήματα. Αν μείνουμε ίδιοι θα χάσουμε το τρένο που οδηγεί στο μέλλον. Αυτές θα είναι οι συνέπειες» και πρόσθεσε: «Για αυτό πρέπει να αξιοποιήσουμε την ΚΑΠ ως το πλαίσιο και το εργαλείο για μια ολοκληρωμένη αγροτική πολιτική. Μια πολιτική, που δεν θα βάζει το κάρο μπροστά από το άλογο, ούτε θα αναλώνεται σε σημειακές βελτιώσεις, σε αφηρημένες διαπιστώσεις και σε αποσπασματικές παρεμβάσεις».

Τα πραγματικά περιστατικά επιβεβαιώνουν την θέση της τρέχουσας και τ έως πολιτικής ηγεσίας. Αναλυτικότερα, η Ελλάδα έχει ήδη εξασφαλίσει πόρους 19,362 δισεκατομμυρίων ευρώ για την προγραμματική περίοδο 2021-2027, χωρίς μειώσεις σε σύγκριση με άλλα ΚΜ για την περίοδο 2014-2020, παρά το γεγονός ότι σε ευρωπαϊκό επίπεδο οι πόροι μειώθηκαν κατά 10%. Εξ αυτών, περισσότερα από 14,5 δισ. ευρώ προορίζονται για άμεσες ενισχύσεις. Αρχής γενομένης από το 2023 η ΚΑΠ θα αναμορφωθεί, προκειμένου να διασφαλιστούν η δικαιότερη ενίσχυση των αγροτών, η στήριξη για μικρομεσαίες εκμεταλλεύσεις, η είσοδος νέων παραγωγών που θέλουν να ασχοληθούν με τον αγροδιατροφικό κλάδο, η προστασία του

περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας, η καλύτερη υγεία των ζώων και μέριμνα για τους εργαζόμενους.

Στο πλαίσιο αυτό, η οικονομική ενίσχυση μικρών και μεσαίων εκμεταλλεύσεων στην Ελλάδα θα αυξηθεί κατά 190 εκατομμύρια ευρώ ετησίως, μέσω της αναδιανεμητικής ενίσχυσης. Το ποσό αυτό αντιστοιχεί στο 10% των χορηγούμενων άμεσων ενισχύσεων, με εξαίρεση την ειδική καλλιεργητική ενίσχυση για το βαμβάκι.

Παράλληλα, στηρίζονται οι νέοι παραγωγοί, καθώς οι πόροι που διατίθενται για τις ανάγκες τους αυξάνονται στο 3% του εθνικού φακέλου ενώ δρομολογείται, και θα έχει ολοκληρωθεί έως το τέλος του 2026, η κατάργηση των ιστορικών δικαιωμάτων.

Όσον αφορά την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και των επιπτώσεών της, η Ελλάδα θα διαθέσει 440 εκατομμύρια ετησίως σε οικολογικά προγράμματα. Η νέα ΚΑΠ έχει ως στρατηγικό στόχο την πράσινη ανάπτυξη -σε σύμπλευση με τους ευρύτερους περιβαλλοντικούς στόχους της ΕΕ- καθιερώνοντας περισσότερους κανόνες και πρότυπα που θα πρέπει να τηρούν οι ωφελούμενοι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. Ελληνική

1. Απόφαση του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 1988 σχετικά με τη δημοσιονομική πειθαρχία 88/377/ΕΟΚ, η οποία συμπληρώθηκε από τη διοργανική συμφωνία της 22ας Ιουνίου 1988, στο πλαίσιο του πακέτου «Delors I»
2. Διοργανική συμφωνία της 29ης Οκτωβρίου 1993 για τη δημοσιονομική πειθαρχία και τη βελτίωση της διαδικασίας του προϋπολογισμού, ΕΕ C 331 της 7.12.1993
3. Διοργανική συμφωνία μεταξύ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής για δημοσιονομική πειθαρχία και χρηστή δημοσιονομική διαχείριση, ΕΕ C 139 της 14.6.2006
4. Δούκας, Ι., Μαραβεγιάς, Ν., «Ευρωπαϊκή αγροτική οικονομία και πολιτική, Μετασχηματισμοί και προκλήσεις προσαρμογής», εκδόσεις Κριτική, Αθίνα 2021
5. Εκτελεστική Απόφαση της Επιτροπής της 21.11.2022 (C(2022)8270/21.11.2022)
6. Ενημερωτικό Δελτίο Ε.Επ γεωργία και αγροτική ανάπτυξη
7. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Γεωργίας, «Η δεύτερη φάση μεταρρύθμισης της ΚΓΠ», Newsletter, Ειδική Έκδοση, 2004
8. Θεοφίλη, Α. Η Κοινή Αγροτική Πολιτική, 1957 – 2020: σημασία, εξέλιξη και προοπτικές, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Γεωγραφίας, 2020
9. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1257/1999 του Συμβουλίου της 17ης Μαΐου 1999 για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ) και για την τροποποίηση και κατάργηση ορισμένων κανονισμών (ΕΕ L 160 της 26.6.1999, σ. 80)
10. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1258/1999 του Συμβουλίου, της 17ης Μαΐου 1999, σχετικά με τη χρηματοδότηση της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής
11. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1782/2003 του Συμβουλίου της 29ης Σεπτεμβρίου 2003 για τη θέσπιση κοινών κανόνων για τα καθεστώτα άμεσης στήριξης στα πλαίσια της κοινής γεωργικής πολιτικής και για τη θέσπιση ορισμένων καθεστώτων στήριξης για τους γεωργούς και για την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 2019/93, (ΕΚ) αριθ. 1452/2001, (ΕΚ) αριθ.

- 1453/2001, (ΕΚ) αριθ. 1454/2001, (ΕΚ) αριθ. 1868/94, (ΕΚ) αριθ. 1251/1999, (ΕΚ) αριθ. 1254/1999, (ΕΚ) αριθ. 1673/2000, (ΕΟΚ) αριθ. 2358/71 και (ΕΚ) αριθ. 2529/2001
12. Κανονισμός (ΕΕ, Ευρατόμ) 2020/2092 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2020, περί γενικού καθεστώτος αιρεσιμότητας για την προστασία του προϋπολογισμού της Ένωσης
13. Κανονισμός (ΕΕ, Ευρατόμ) 2020/2093 του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2020 για τον καθορισμό του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου για τα έτη 2021 έως 2027
14. Μπουρδάρας Δ., Η μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, Ινστιτούτο Αγροτικών Ερευνών, 2006
15. Παπαγεωργίου Κ., Η Αγροτική Πολιτική, στο Μαραβέγιας Ν., Τσινισιζέλης Μ., «Η ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Θεσμικές, πολιτικές και οικονομικές πτυχές», 1995
16. Παπαστάμκος, Γ. Ενημερωτικό Δελτίο, Νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική, Κρίσιμα Σημεία των νομοθετικών προτάσεων της Κομισιόν επί τη βάση των οποίων θα συν-νομοθετήσουν Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο Υπουργών, 2015
17. Πέζαρος Π., Η Κοινή Αγροτική Πολιτική: Εξέλιξη και Προοπτικές, 'Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, τ. 21-22, Εκδόσεις Παπαζήση, 2011
18. Ρουσιανού, Α., Κοινή Αγροτική Πολιτική και Αγροτική Ανάπτυξη στην Ελλάδα, Πανεπιστήμιο Πατρών, Διπλωματική Εργασία, 2015
19. Σαχπεκίδου, Ε., Ευρωπαϊκό Δίκαιο, 3η έκδ., Εκδόσεις Σάκουλα, Αθήνα, 2021
20. Σέμος Β. Α., ΕΕ και Κοινή Αγροτική Πολιτική, 2011
21. Σπανού, Κ., Ελληνική Διοίκηση και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2001
22. Ταμιωλάκης Γ., Η ιστορική πορεία της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και το μέλλον της μετά το 2013, 2013
23. Τζακώστα Α., Η Νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική στην Ελλάδα Εφαρμογή και Επιπτώσεις, Πτυχιακή Εργασία Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης, Τμήμα Γενικής Διοίκησης, Αθήνα, 2010
24. Τζίκα Ι., Η διαχρονική εξέλιξη της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2012

25. Υπουργείο Ανάπτυξης και Τροφίμων (ΥΠΑΑΤ), Προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Κοινή Αγροτική Πολιτική με ορίζοντα το 2014-2020, 2011
26. Χάρβεϊ, Ν. Μελέτες Αγροτικής Οικονομίας: Η αναμόρφωση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και η εφαρμογή ορισμένων νέων μέτρων διαρθρωτικού χαρακτήρα στην ελληνική γεωργία, 1996
27. Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 8ης Ιουλίου 2010 σχετικά με το μέλλον της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής μετά το 2013, (2009/2236(INI))
28. Fennell R. (1997), «Η Κοινή Αγροτική Πολιτική: συνέχεια και αλλαγή», επιμέλεια ελληνικής έκδοσης: Μαραβέγιας Ν., Θεμέλιο
29. 9^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αγροτικής Οικονομίας, Η Νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική, 2006
30. 94/729/ΕΚ: Απόφαση του Συμβουλίου της 31ης Οκτωβρίου 1994 σχετικά με τη δημοσιονομική πειθαρχία

B. Ξενόγλωσση

1. Baltas, N., 'The Common Agricultural Policy: Past, Present and Future', Pittsburgh, Pennsylvania, 1999
2. Buckwell, A. and Targemann, S.(1997): "The CAP and Central and Eastern Europe", in C. Ritson and D.R. Harvey (Eds), The Common Agricultural Policy (2nd Edition) CAB International, Oxford, U.K.
3. COM 1000, «Memorandum on the form of the Agriculture in the European Economic Community and Annexes», 1968
4. COM(85) 333, Perspectives for the common agricultural policy. Communication of the Commission to the Council and the Parliament, 1985
5. Josling, T. and Babinard, J. (1999): "The Future of the CAP and Prospects for Change: The Policy Environment for Agri-Food Competitiveness". Published in: ISMEA, The European Agro-Food System and the Challenges of Global Competition, Roma, Italy.
6. Jovanovic, M.N. (2000): "Eastern Enlargement of the European Union: Sour Grapes or Sweet Lemon?", Paper presented at the European Summer School, Spetsae Island (Greece), July 3-8, 2000
7. Pezaros P., "The Agenda 2000 CAP reform agreement in the light of the future EU enlargement", 1999
8. Pezaros, P., The C.A.P. in the Greek context, in Dimitrakopoulos-Passas (eds),

“Greece in the European Union”, Routledge, pp. 19-34, 2004

Γ. Αναφορές στο Διαδίκτυο

1. <https://agrosimvoulos.gr/nea-cap-2014-2020>
2. https://read.oecd-ilibrary.org/agriculture-and-food/evaluation-of-agricultural-policy-reforms-in-the-european-union_9789264278783-en#page3
3. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/106>
4. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/29>
5. http://www.agrotikianaptixi.gr/sites/default/files/keimeno_diavoyleysis_erotimatologio.pdf
6. https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/long-term-eu-budget/2021-27_el
7. https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/financing-cap/cap-funds_el?etrans=el
8. Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1306/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, σχετικά με τη χρηματοδότηση, τη διαχείριση και την παρακολούθηση της κοινής γεωργικής πολιτικής
9. http://www.minagric.gr/images/stories/docs/ypourgeio/Kap_2020/diavouleush_kap2021_2027_041119.pdf
10. https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/new-cap-2023-27_en
11. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap_specific_objectives_-_brief_1_-_ensuring_viable_farm_income.pdf
12. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap-briefs-2-productivity_en.pdf
13. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap-specific-objectives-brief-3-farmer-position-in-value-chains_en.pdf
14. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap-specific-objectives-brief-4-agriculture-and-climate-mitigation_en.pdf
15. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap-specific-objectives-brief-8-jobs-and-growth-in-rural-areas_en.pdf

16. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap_briefs_9_final.pdf
17. COM (2018)392 final) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2018%3A392%3AFIN>
18. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14977-2017-INIT/en/pdf>
19. <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2018/01/29/>
20. <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2018/02/19/>
21. <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2018/03/19/>
22. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7324-2018-INIT/en/pdf>
23. <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2018/06/18/>
24. <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2018/07/16/>
25. <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2018/10/15/>
26. <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2018/11/19/>
27. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12892-2018-INIT/en/pdf>
28. <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2018/12/17-18/>
29. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15027-2018-INIT/en/pdf>
30. <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2021/01/25/>
31. <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2021/03/22-23/>
32. <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2021/05/26-27/>
33. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9022-2021-INIT/en/pdf>
34. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/06/25/council-and-ep-strike-provisional-deal-on-the-future-of-the-cap/>
35. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/06/28/farming-ministers-confirm-cap-reform-deal/>
36. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:l67003>
37. <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2021/10/11-12/>
38. http://publications.europa.eu/resource/cellar/35542141-5c03-11e3-914b-01aa75ed71a1.0005.04/DOC_1
39. <http://www.agrotikianaptixi.gr/el/content/endiameso-keimeno-diavoyleysis-gia-neo-stratigiko-shedio-ss-tis-kap-2023-2027>
40. <http://www.minagric.gr/index.php/el/the-ministry-2/grafeiotypou/deltiatypou/11813-dt210921a>
41. http://www.agrotikianaptixi.gr/sites/default/files/keimeno_diavoyleysis_ss_kgp_2023-2027_15-09-2021_final.pdf

42. <http://www2.aueb.gr/users/milliou/CAP.pdf>
43. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap-specific-objectives-brief-3-farmer-position-in-value-chains_en.pdf
44. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap-specific-objectives-brief-4-agriculture-and-climate-mitigation_en.pdf
45. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap-specific-objectives-brief-5-soil_en.pdf
46. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap-specific-objectives-brief-6-biodiversity_en.pdf
47. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap-briefs-7-structural-change_en.pdf
48. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap_briefs_9_final.pdf
49. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/cap_briefs_10_simplification.pdf
50. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/by_country/documents/analytical_factsheet_el.pdf